

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JAZYKOVÝ REŽIM ŠVÝCARSKÉ KONFEDERACE: TEORIE A PRAXE

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Ivo Petruš, Ph.D.

Autor práce: Alžběta Drožová

Studijní obor: FJEMO

Ročník: 4.

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejnění své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 19. 3. 2013

.....
Alžběta Drožová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, panu JUDr. Mgr. Ivo Petřů, Ph.D., za jeho cenné rady, trpělivost, ochotu a čas, které mi laskavě věnoval při psaní této práce.

Anotace

Tématem bakalářské práce je Jazykový režim Švýcarské konfederace: teorie a praxe. První část práce bude pojednávat o teoretickém základu této problematiky, je rozdělena na dvě kapitoly. První z nich se stručně vyjadřuje ke švýcarské historii a uvádí několik základních údajů o Švýcarské konfederaci, výrazněji se pak věnuje rozložení jazyků na území tohoto státu. V následující kapitole je Švýcarsko popsáno z hlediska svého správního uspořádání a rozdělení moci.

Druhá část práce je zároveň jejím jádrem. Zabývám se zde právním ošetřením jazykové rozmanitosti, kde se věnuji ústavě a několika dalším právním předpisům, které jsou pro fungování multilingvismu zásadní. Poslední kapitolu práce tvoří výčet několika oblastí každodenního života ve Švýcarské konfederaci, jež jsou existencí multilingvismu do značné míry ovlivněny.

Závěr bakalářské práce vyhodnocuje, zda jsou skutečně všechny užívané jazyky striktně rovnoprávné, či zda je některý z nich v praxi potlačován.

Abstract

The topic of this thesis is the language regime of Swiss Confederation: theory and practice. The first part will deal with the theoretical basis of this issue and is divided into two chapters. The first of these briefly expresses the Swiss history and provides some basic information about the Swiss Confederation, more significant is devoted to the distribution of languages in the territory of this state. In the next chapter Switzerland is described in terms of its administrative structure and distribution of power.

The second part of the thesis represents its core. I deal with the legal treatment of linguistic diversity, I concern especially with the Constitution and several other laws which are essential to the functioning of multilingualism. The last chapter of the thesis is a list of several areas of everyday life in the Swiss Confederation which are largely influenced by existence of multilingualism.

The conclusion of the thesis evaluates whether all languages are really used strictly equal or whether any of them is in practical repressed.

OBSAH

1 ÚVOD.....	7
2 STRUČNÁ HISTORIE KONFEDERACE A ZÁKLADNÍ ÚDAJE O SOUČASNÉM ŠVÝCARSKU	10
2.1 Keltové a říše římská	10
2.2 „Věčný spolek“ lesních kantonů a vznik multilingvního státu	11
2.3 Od Vídeňského kongresu po současnost	12
2.4 Základní údaje o Švýcarské konfederaci	13
2.5 Švýcarské jazyky a jejich rozmístění.....	14
2.5.1 Princip teritoriality	15
3 SPRÁVNÍ USPOŘÁDÁNÍ ŠVÝCARSKÉ KONFEDERACE A ROZDĚLENÍ MOCI	17
3.1 Správní uspořádání.....	17
3.1.1 Spolek.....	17
3.1.2 Kanton	17
3.1.3 Obec	18
3.2 Rozdělení moci	19
3.2.1 Moc zákonodárná.....	19
• Parlamentní jednání v multilingvních kantonech	21
3.2.2 Moc výkonná	22
• Moc výkonná na úrovni kantonu	23
3.2.3 Moc soudní.....	23
4 LEGISLATIVA OŠETŘUJÍCÍ MULTILINGVISMUS.....	24
4.1 Ústava.....	24
4.2 Vybrané jazykové zákony Švýcarské konfederace	25
4.2.1 Zákon o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými komunitami	26
4.2.2 Zákon o úředních publikacích.....	26
4.2.3 Zákon o finanční pomoci na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury	27
5 UPLATNĚNÍ MULTILINGVISMU VE VYBRANÝCH OBLASTECH.....	28
5.1 Multilingvismus ve školství	28
5.1.1 Výuka druhého jazyka	29

5.1.2 Vyučování v multilingvních kantonech.....	30
5.2 Multilingvismus v soudních řízeních	31
5.2.1 Užití jazyků v soudních řízeních	32
5.2.2 Soudní řízení kantonu Valais	33
5.2.3 Soudní řízení kantonu Graubünden	34
5.3 Multilingvismus při styku s úřady.....	35
5.3.1 Multilingvismus při styku se spolkovými úřady	35
5.3.2 Multilingvismus při styku s kantonálními úřady	36
5.4 Jazyková integrace přistěhovalců.....	37
6 ZÁVĚR	41
6.1 Právní rámec multilingvismu.....	41
6.2. Multiligvismus ve školství.....	41
6.3 Multilingvismus v soudních řízeních	42
6.4 Multilingvismus při styku s úřady.....	43
6.5 Celkové vyhodnocení bakalářské práce	43
7 PŘÍLOHY.....	46
Příloha 1: Švýcarské kantony	46
Příloha 2: Kapitola 2 – 2.2 „Věčný spolek“ lesních kantonů a vznik multilingvího státu	47
Příloha 3: Kapitola 2 - 2.4 Základní údaje o Švýcarské konfederaci	49
Příloha 4: Kapitola 5 – 5.2 Multilingvismus v soudních řízeních	50
Příloha 5: Kapitola 5 – 5.4 Jazyková integrace cizinců	52
8 RÉSUMÉ.....	55
9 GLOSÁŘ.....	57
10 ZDROJE	60

1 ÚVOD

Zpracovávání tématu mé bakalářské práce pro mne bylo velmi přínosné, neboť problematika multilingvismu¹ je občanům České republiky poměrně vzdálená. Alespoň rámcově si tuto situaci dokáží představit jen lidé, kteří zažili německou okupaci našeho území, kdy byla v Protektorátu Čechy a Morava němčina spolu s češtinou úředním jazykem. Během existence Československa bychom samozřejmě také mohli uvažovat o multilingvismu, nicméně vzhledem k podobnosti obou jazyků se nedá hovořit o tom, že by jedna jazyková skupina obyvatel nerozuměla té druhé. Tak je tomu například ve Švýcarské konfederaci, kde jeden z jazyků patří k jazykům germánským (němčina) a zbylé k jazykům románským (francouzština, italština a rétorománština).

Cílem této práce je přiblížit právní rámec koexistence čtyř různých jazyků na území jednoho nevelkého státu. Snažila jsem se vyzdvihnout nejen legislativu na úrovni spolku, tedy celonárodní právní předpisy upravující fenomén multilingvismu, ale také samozřejmě místní zákony a nařízení, neboť tato práce mimo jiné odhaluje, do jaké míry stát odevzdal kompetence týkající se (nejen) ošetření multilingvismu do rukou samotných kantonů. Vzhledem ke svému studijnímu zaměření jsem se pak ve všech směrech zejména věnovala kantonům frankofonním a pro svou zajímavost a komplexnost právního ošetření také kantonům vícejazyčným.

Další úkol, který jsem si pro tuto práci vytyčila, bylo nahlédnutí do každodenního života ve Švýcarské konfederaci v kontextu jazykové rozmanitosti. Záměrem práce je tedy mimo jiné nastínit jakousi praktickou stránku života ve vícejazyčném státě. Je ve švýcarských školách druhý vyučovaný jazyk nejbližší další národní jazyk či se jedná o globálně významnou angličtinu, v jakém jazyce probíhají soudní řízení či například jakým způsobem probíhají parlamentní jednání ve vícejazyčných oblastech – to jsou jen některé otázky, na které tato práce odpovídá.

Pro svou práci jsem si stanovila hypotézu: jsou skutečně všechny úřední jazyky striktně rovnocenné? Nedoplácí italština a zejména rétorománština na své výrazně minoritní postavení? Teoreticky bude legislativa jistě ošetřovat ekvivalentní postavení

¹ „Multilingvismus zahrnuje kontext, v kterém jsou používány alespoň dva cizí jazyky; plurilingvismus (vícejazyčnost) označuje jazykové a interkulturní kompetence daného jedince. Evropská unie ve svých dokumentech operuje pouze s pojmem multilingvismus; Rada Evropy rozlišuje mezi multilingvismem a plurilingvismem jako mezi dvěma pojmy.“

Dostupné na:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/podpora-vicejazycnosti-v-evrope> [cit. dne 25.6.2012]

všech jazyků, ale jak vypadá každodenní praxe? Na základě skutečností předložených v této práci se v závěru k této hypotéze vyjádřím.

Pro lepší zasazení zkoumaného tématu do kontextu jsem se ve druhé kapitole rozhodla pro krátký historický úvod, v němž stručně shrnu nejdůležitější milníky ve švýcarské historii, přičemž primárním aspektem, jemuž se budu věnovat, je jazyková stránka historického vývoje. V této kapitole také v krátkosti předložím základní geografické informace o Švýcarské konfederaci. Závěr této kapitoly pak bude tvořit prezentace jazyků užívaných na území tohoto státu a přiblížení principu teritoriality, jenž je pro fungování švýcarského multilingvismu zcela zásadní.

Třetí kapitola pojednává o správním uspořádání Švýcarské konfederace, neboť to se velmi odlišuje od českého pojetí. Dále se zde zabývám rozdělením moci, jednacím jazykem ve spolkových institucích a jazykem jednání v multilingvních oblastech konfederace.

Čtvrtá a pátá kapitola budou jádrem mé práce. Ve čtvrté kapitole rozeberu příslušnou legislativu ošetřující multilingvismus. Samozřejmě se zaměřím na nejvyšší právní předpis, spolkovou ústavu a její postoj k vícejazyčnosti. Dále jsem pro tuto kapitolu vybrala ty nejdůležitější a v praxi nejpoužívanější zákony.

Pátá kapitola pak dává nahlédnout do praktického uplatnění multilingvismu. Zaměřila jsem se v ní na oblasti, které podle mého názoru ilustrují každodenní život ve vícejazyčném státě. Jedná se o problematiku multilingvismu ve školství, v soudních řízeních a při styku s úřady. Pro zajímavost jsem pak tuto kapitolu doplnila o několik málo faktů týkajících se jazykové integrace cizinců.

Pravděpodobně je to odlišnost od českých jazykových podmínek, která zapříčiňuje naprostý nedostatek odborné literatury na toto téma. Pro svou práci jsem čerpala převážně ze zdrojů zahraničních, a to především ze švýcarských právních předpisů. Překlady pro potřeby této bakalářské práce jsou tedy mým autorským dílem. Z českých zdrojů pro mne bylo podstatné hlavně dílo Vladimíry Dvořákové a kol. „*Základní modely demokratických systémů – Komparace politických systémů*“ z roku 2008. Převážnou část mých zdrojů tvořily internetové stránky, a to především portály www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse.htm, kde se Jacques Leclerc lingvistické problematice věnuje v celosvětovém kontextu. Tyto stránky provozuje Trésor de la langue française au Québec. Dalšími portály, které jsem využívala, byly www.ch.ch, www.bk.admin.ch, z českých pak www.mzv.cz.

Práce také obsahuje dvojjazyčný česko-francouzský glosář a resumé ve francouzštině.

2 STRUČNÁ HISTORIE KONFEDERACE A ZÁKLADNÍ ÚDAJE O SOUČASNÉM ŠVÝCARSKU

Tato kapitola nemá za úkol se podrobně věnovat složité švýcarské historii, ale pouze vyzdvihnout ty okamžiky v procesu formování dnešní Švýcarské konfederace, které podle mého názoru mohly mít nějakým způsobem vliv nejen na samotný státoporný proces, ale také na vývoj jazykového režimu. Švýcarsko se od většiny ostatních evropských zemí liší mimo jiné i tím, že nepřijalo obecně platný koncept „jeden stát - jeden jazyk“. Tento stručný historický úvod by měl rámcově osvětlit, proč tomu tak je.

Státoporný proces zde probíhal poněkud atypicky, a to směrem „odspodu“, nikoli opačně, jak tomu ve většině evropských států bylo. Tato skutečnost je dána tím, že zde nikdy nebyla jedna trvalá centrální moc a kantony se k sobě připojovaly dobrovolně.

Dále v této kapitole krátce přiblížím Švýcarsko z pohledu geografického umístění v Evropě a uvedu několik základních údajů o této zemi. Na závěr druhé kapitoly se budu věnovat jazykovému rozmístění ve Švýcarské konfederaci.

2.1 Keltové a říše římská²

Díky svému geografickému umístění byla dnešní Švýcarská konfederace místem, kde se již od dávných dob potkávaly různé kultury. Před vytvořením Švýcarské konfederace (Švýcarska) tak, jak ho známe, obývali toto území Keltové, kteří hovořili keltskými jazyky, jež náleží do indoevropské jazykové rodiny. Výjimku tvořila jen oblast Rhétie, jejíž jazyk se do indoevropských neřadí. První „švýcarští“ Keltové patřili do říše římské (*Empire romain*) od roku 121 před naším letopočtem, kdy byla k této říši připojena Provence, do níž tehdy patřila oblast Ženevy. Až od roku 15 před n. l. patřilo k římské říši celé území dnešního Švýcarska, díky čemuž obyvatelé přijali latinu, jazyk uchvatitelů. Pouze v oblasti Rhétie³ tato akceptace neproběhla stoprocentně, což je důvod existence rétorománského jazyka. Bylo však potřeba zhruba čtyř až šesti století, než se keltská civilizace plně transformovala na civilizaci latinskou. Mezitím

² Schlöpfer, R., (ed.): *La Suisse aux quatre langues*, Genève: Zoé, 1985, s 27-56

³ Oblast dnešního kantonu Graubünden

se germánské kmeny formovaly, a když v roce 476 zanikla západofřímská říše, využily tohoto oslabení a začaly expandovat na západ, tedy na území dnešní Švýcarské konfederace, čímž se na toto území rozšířila němčina. Alpy pak tvořily přirozenou překážku, takže na jihu dnešního Švýcarska neprobíhala germanizace tak rozsáhle.

2.2 „Věčný spolek“ lesních kantonů a vznik multilingvního státu

Roku 1291 byl vytvořen zárodek toho, čemu dnes říkáme Švýcarská konfederace. Tři německy hovořící tzv. „lesní kantony“ Uri, Schwyz a Unterwalden se spojily a vytvořily tzv. „věčný spolek“, aby tak lépe čelily Habsburské dominanci. Toto spojení ještě nemělo ústavu, ale bylo vázáno mnoha smlouvami. V průběhu 14. až 16. století se postupně připojily kantony Zürich, Glarus, Bern a Zug, následovány kantony Freiburg, Solothurn, Schaffhausen a Basel.⁴

Švýcarsko bylo zemí německého jazyka po dobu několika staletí. Multilingvním státem se Švýcarská konfederace stala až roku 1477, kdy kantony Berne a Fribourg v burgundských válkách dobyly francouzsky hovořící území.⁵

Nicméně pokud bychom odvozovali národní jazyk jen od toho, v jakém jazyce funguje exekutiva (moc výkonná), bylo by Švýcarsko čistě německým státem až do roku 1789. Byli to pouze němečtí mluvčí, kteří se podíleli na vládnutí. Zemský sněm sídlící v Curychu byl jediná instituce společná pro celou konfederaci.

V roce 1798 však byla země obsazena francouzskými vojsky a byla zde zřízena Helvetská republika (*la République helvétique*). Tento silně centralizovaný systém, vytvořený po vzoru Francie, však byl pro Švýcarsko neúnosný, neboť země byla výrazně decentralizovaná a to jak jazykově, tak například i nábožensky. Napoleon Bonaparte tedy svým Aktem o zprostředkování (*l'Acte de médiation*)⁶ Helvetskou republiku v roce 1803 zrušil a země byla nově definována jako konfederace.⁷

⁴ Jeřábek, M.: Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. V knize: Dvořáková, V. a kol.: *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha: Oeconomica, 2008, s 234.

⁵ Dostupné na:

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse-1Intro.htm> [cit. dne 1. 7. 2012]

⁶ Úryvek z Acte de médiation v originálním znění v přílohách.

⁷ Dostupné na:

http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse_Acte%20de%20mediation.htm [cit. dne 26. 6. 2012]

2.3 Od Vídeňského kongresu po současnost

Dalším významným mezníkem byl Vídeňský kongres (probíhající v letech 1814-1815), který Švýcarsku opět navrátil nezávislost ztracenou během napoleonských válek. Tento kongres navíc zemi zajistil garanci neutrality ze strany evropských mocností.⁸ Každý kanton si stanovil svou konstituci a určil svůj jazyk; prakticky každý kanton se vrátil k režimu a jazyku platným před Velkou francouzskou revolucí.⁹

V období po Vídeňském kongresu v zemi rostlo napětí, které dokonce vyvrcholilo krátkou občanskou válkou v roce 1847. Neklid sílil mezi konzervativními katolickými kantony, které vytvořily tzv. spolek *Sonderbund* a liberálními protestantskými kantony. Nepokoje skončily vítězstvím liberálů, kteří také v roce 1848 prosadili ústavu zakládající federální stát¹⁰. Tato ústava byla také první dokument, který určil Švýcarskou konfederaci jako multilingvní stát. „*Tři základní švýcarské jazyky, němčina, francouzština a italština, jsou národními jazyky konfederace.*“¹¹ Ač byla země právně trilingvní, nebyla tato jazyková rovnoprávnost příliš dodržována. Zákony na federální úrovni byly vyhotovovány ve francouzštině a následně překládány pouze do němčiny. Plnohodnotné rovnoprávnosti všech tří jazyků se Švýcarská konfederace dočkala až v roce 1902.¹² Spolková ústava prošla celkovou revizí roku 1874, čímž se v hrubých obrysech dostala do dnešní podoby. Poslední významnější úprava ústavy byla schválena v referendu v roce 1999.¹³ Tato modifikace mimo jiné stanovila rétorománštinu úředním jazykem.¹⁴

⁸ Jeřábek, M.: Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. V knize: Dvořáková, V. a kol.: *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha: Oeconomica, 2008, s 235.

⁹ Dostupné na:

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse-1Intro.htm> [cit. dne 1. 7. 2012]

¹⁰ Kolektiv autorů.: *Ilustrovaný encyklopedický slovník* III.díl. Praha: ACADEMIA, 1982, s 343.

¹¹ Dostupné na:

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse-1Intro.htm> [cit. dne 26. 6. 2012]

¹² Dostupné na:

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse-1Intro.htm> [cit. dne 1. 7. 2012]

¹³ Jeřábek, M.: Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. V knize: Dvořáková, V. a kol.: *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha: Oeconomica, 2008, s 235.

¹⁴ Více v kapitole 4.1 Ústava

Pojem konfederace¹⁵ si Švýcarsko zachovává dodnes, přestože má formu státu federativního.¹⁶

2.4 Základní údaje o Švýcarské konfederaci

Stát, který běžně jmenujeme pouze „Švýcarsko“, se oficiálně nazývá Švýcarská konfederace, francouzsky *Confédération suisse*, německý název je pak *Schweizerische Eidgenossenschaft*, italský *Confederazione Svizzera* a rétorománské jméno státu zní *Confederaziun Svizra*. Jak jsem již zmínila výše, i přes pojem „konfederace“, je Švýcarsko federací 26 autonomních kantonů, které jsou jmenovitě vyčteny ve článku 1 švýcarské ústavy. Jedná se o kantony: Curych, Bern, Luzern, Uri, Schwyz, Obwalden, Nidwalden, Glarus, Zug, Fribourg, Solothurn, Basilej-město, Basilej-venkov, Schaffhausen, Appenzell Ausserrhoden, Appenzell Innerrhoden, Saint Gallen, Graubünden, Aargau, Thurgau, Ticino, Vaud, Valais, Neuchâtel, Ženeva a Jura¹⁷. Kompetence jsou silně decentralizovány a jsou rozděleny do tří úrovní – do úrovně spolku (*la confédération*), kantonů (*les cantons*) a obcí (*les communes*).¹⁸

Tato země je svou rozlohou často přirovnává k Belgickému království, je však zhruba o 10 000 km² větší (rozloha Belgie činí 32 545 km², zatímco Švýcarská konfederace má 41 285 km²)¹⁹. Jejimi sousedy jsou se severní strany Německo, z východní Rakousko a Lichtenštejnsko, jižním sousedem je Itálie a na jihozápadní a západní straně Švýcarsku sousedí Francie. Švýcarská konfederace měla k 31.12.2011 7,95 milionu obyvatel.²⁰

Švýcarská konfederace není členskou zemí Evropské unie (EU), je však členem schengenského prostoru. Dále se jedná o členskou zemi Evropského sdružení volného

¹⁵ „Sdružení svrchovaných států se zachovanou státní suverenitou, se značnou volností jednat, se společnými orgány a institucemi pro zahraniční politiku a obranu, spolek států.“

Kolektiv autorů, *Akademický slovník cizích slov*. Praha: ACADEMIA, 1998, s 409

¹⁶ „Spojení dvou nebo několika států na základě společné ústavy.“

Kolektiv autorů.: *Akademický slovník cizích slov*. Praha: ACADEMIA, 1998, s 223

¹⁷ Jedná se o české názvy kantonů. Převzato z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svycarsko/ [cit. dne 11. 4. 2013]

¹⁸ Více v kapitole 3.

Ukázka rozdělení pravomocí do tří úrovní v přílohách.

¹⁹ Dostupné na:

<http://www.tlfg.ulaval.ca/axl/europe/suisse-1Intro.htm> [cit. dne 2. 7. 2012]

²⁰ Dostupné na:

<http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/fr/index/themen/01/01/key.html> [cit. dne 20. 3. 2013]

obchodu (EFTA), Rady Evropy (členství v Radě Evropy není podmíněno členstvím v Evropské unii), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Organizace spojených národů (OSN) a Světové obchodní organizace (WTO). Švýcarská konfederace není členem Severoatlantické aliance (NATO), nicméně podílí se na plánu Partnerství pro mír.

2.5 Švýcarské jazyky a jejich rozmístění

Jak vyplývá z předchozích kapitol, ve Švýcarské konfederaci neexistuje pouze jediný užívaný jazyk. Naopak se na území tohoto nevelkého státu vyskytují jazyky čtyři – němčina, francouzština, italština a rétorománština. Pro pochopení tématu je však nutné si uvědomit rozdíl mezi národním a úředním jazykem, neboť literatura často používá těchto dvou pojmů. Obecný rozdíl je v tom, že jazyk úřední je jako takový deklarován ústavou. Stanovení úředních a národních jazyků se dále budu věnovat v kapitole 4.1 Ústava.

Čtyři zmíněné jazykové skupiny mají ve Švýcarsku poměrně fixní rozmístění, jehož lingvistická hranice je prakticky nezměněna již 1000 let. Švýcarský Národní statistický úřad (*Office fédéral de la statistique*) definuje lingvistický region podle jazyka, jímž mluví většina dotyčných obcí.

Německy hovořících kantonů je 17 a počítáme mezi ně Basilej-město, Basilej-venkov, Solothurn, Aargau, Luzern, Obwalden, Nidwalden, Uri, Glarus, Zug, Schwyz, Curych, Thurgau, Schaffhausen, Saint Gallen, Appenzell Ausserrhoden a Appenzell Innerrhoden.

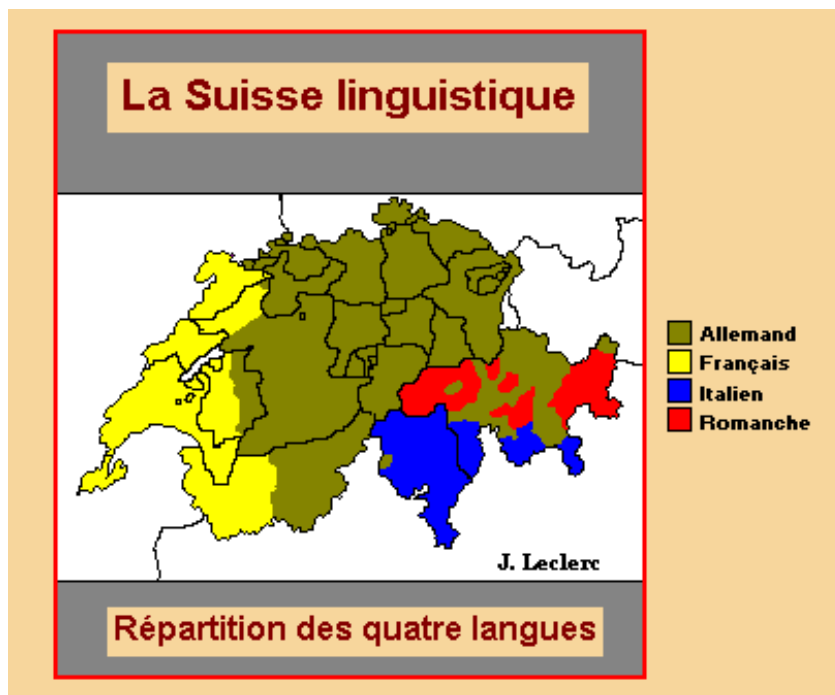
Francouzsky hovořící kantony jsou Ženeva, Vaud, Neuchâtel a Jura, jsou tedy čtyři.

Mezi italsky hovořící kantony počítáme pouze Ticino.

Dále se ve Švýcarské konfederaci vyskytují kantony bilingvní a trilingvní. Bilingvní německo-francouzské jsou kantony Bern, Fribourg a Valais. Trilingvní, německo-italsko-rétorománský kanton je jediný, kanton Graubünden.

Pro lepší orientaci čtenáře ve zmíněných kantonech a jazykové uspořádání konfederace jsem se rozhodla umístit barevnou mapu přímo do textu.

Obr1 – Rozmístění jazykových skupin ve Švýcarské konfederaci

Zdroj: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse-1Intro.htm>

Jedná-li se o procentuální zastoupení osob hovořících daným jazykem, byly pro rok 2000 uvedeny tyto údaje: německy hovořící obyvatelstvo tvořilo 63,7 % z celkové švýcarské populace, francouzsky hovořící obyvatelstvo představovalo 20,4 % z celkové populace, do jazykové skupiny italského jazyka se řadilo 6,5 % populace, rétorománská skupina čítala 0,5 % švýcarské populace. Do zbylých 8,9 % pak patřily ostatní jazyky, mimo jiné albánština, portugálština, angličtina, a jiné.²¹

2.5.1 Princip teritoriality

Princip, s nímž se při studiu jazykové rozmanitosti ve Švýcarsku setkáme doslova v každé publikaci, ať už se jedná o platný zákon, odbornou publikaci či článek určený pro širokou veřejnost, je princip teritoriality. Aplikace tohoto principu není ukotvena v žádném právně závazném textu, nicméně se stala nepsanou praxí a je ve Švýcarsku naprosto zásadní. Princip teritoriality říká, že každý ze čtyř jazyků má

²¹ Kolektiv autorů. : *Mémento statistique de la Suisse 2012*, s 8

Dostupné na

<http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/fr/index/themen/00/01/blank/02.html>

přesně vymezenou oblast, jíž náleží. To znamená, že v žádném vícejazyčném kantonu se jazyky „nemíchají“. Kupříkladu tedy nenastane situace, kdy by člověk v rámci jednoho města použil francouzštinu v jedné restauraci a němčinu v restauraci sousední, ačkoliv by se jednalo o bilingvní kanton. V takovémto francouzsko-německém kantonu bude určitá část kantonu používat pouze francouzštinu a zbytek kantonu pouze němčinu. Tato situace je dána skutečností, že každá obec si stanovuje svůj lingvistický režim. Zvolený jazyk je pak jediný užívaný jazyk na území této obce.

3 SPRÁVNÍ USPOŘÁDÁNÍ ŠVÝCARSKÉ KONFEDERACE A ROZDĚLENÍ MOCI

Švýcarská konfederace má samozřejmě svůj specifický systém uspořádání státu do několika úrovní. Rozsah výhradních pravomocí každé úrovně je poměrně značný, čímž spolek odevzdává významný podíl své svrchovanosti do rukou kantonů a obcí. V následujících podkapitolách tedy nastíním toto správní uspořádání a seznámím čtenáře s mocí zákonodárnou, výkonnou a okrajově zmíním moc soudní.

3.1 Správní uspořádání

Správní uspořádání Švýcarska je odlišné od českého. Nenajdeme zde kraje či okresy, ale kantony, jejichž působnost ve veřejnosprávní sféře je významná. Stejného privilegovaného postavení pak nabývají i obce.

3.1.1 Spolek

Pravomoci spolku jsou výlučně určeny ústavou a jedná se o oblasti zahraniční politiky, financí, měnové politiky, obrany, energetiky nebo spotřebitelských daní či sociálního pojištění. Ústavou nejmenované oblasti pak spravují kantony (dokud není daná oblast revizí ústavy převedena na spolek) nebo obce.²²

3.1.2 Kanton

Švýcarskou konfederaci tvoří 26 autonomních kantonů. Dřívější ústava pro šest z nich užívala název „polokanton“ (jednalo se o kantony Obwalden, Nidwalden, Basilej-město, Basilej-venkov, Appenzell Ausserrhoden a Appenzell Innerrhoden), dnes se však již toto označení neužívá a všechny kantony jsou si rovny. Dvě věci však tyto původní polokantony přeci jen od ostatních odlišují - těchto šest kantonů má totiž

²² Jeřábek, M.: Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. V knize : Dvořáková, V. a kol.: *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha : Oeconomica, 2008, s 235-236

v Radě států (*le Conseil des États*) pouze jednoho zástupce a při zjišťování výsledků referenda se jejich hlas počítá jako poloviční.²³

Původně byly kantony samostatné státy, které se spojily, aby vytvořily konfederaci, jíž odevzdaly část svých pravomocí. Pojmenování „stát“ tedy ztratily, ale značná míra suverenity jim zůstala.

Ústava zaručuje rovnost všech kantonů nezávisle na velikosti kantonu. Do kompetencí kantonu spadá vše, co výslovně nepřísluší spolku. Obecně bychom sem mohli zařadit například oblast veřejného zdraví či kultury. Kantony mohou dokonce uzavírat mezinárodní smlouvy, pokud tyto neodporují zájmu spolku či jiných kantonů.

Každý švýcarský kanton má vlastní ústavu, vládu, parlament a soustavu soudů. Počet členů kantonálních parlamentů není fixně předepsaný ani ošetřený Spolkovou ústavou, liší se v závislosti na velikosti kantonu. Ústava pouze stanovuje, že členové kantonálních parlamentů musí být zvoleni demokraticky. Členové jsou voleni lidem, ve většině kantonů volby probíhají poměrným volebním systémem.²⁴

Vlády kantonů mají 5 nebo 7 členů a jsou také voleny přímo. Kromě kantonů Zug a Ticino jsou voleny většinovým volebním systémem.²⁵

3.1.3 Obec²⁶

Obec (*la commune*) je nejmenší politická jednotka Švýcarské konfederace. V současné době je jich 2495, ale toto číslo postupně klesá, neboť některé obce, zvláště ty malé, mají tendenci se spojovat, aby mohly převzít ty kompetence, které jim přikládá ústava či kanton. Zhruba jedna obec z pěti má vlastní parlament (*le parlement*), v ostatních je pak zákonodárná moc vykonávána Obecním shromážděním (*l'Assemblée communale*), na němž se mohou podílet všichni ti občané, kteří mají právo volit. Občané také volí Obecní radu (*le Conseil communal*), jež představuje moc výkonnou.

²³ Blahož, J., Balaš, V., Klíma, K. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přepracované a doplněné vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s 322

²⁴ Kolektiv autorů : La Confédération en bref 2012, s 14

Dostupné na

<http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=fr>

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Kolektiv autorů : La Confédération en bref 2012, s 14

Dostupné na

<http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=fr>

Stupeň samosprávy obce určuje příslušný kanton, v rámci celé konfederace se tedy tato úroveň autonomie značně liší.

3.2 Rozdělení moci

Ve Švýcarské konfederaci samozřejmě také existuje rozdělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Jak jsem již naznačila výše, kantony však mají rozsáhlé pravomoci, takže sice například existuje spolková úroveň moci zákonodárné, ale každý kanton má vlastní parlament, jenž navrhuje vlastní zákony. Zvláště v případě multilingvních kantonů je pak průběh parlamentních jednání zajímavý, proto jsem podobu takovýchto zasedání do následující části své práce také zahrnula.

3.2.1 Moc zákonodárná

Moc zákonodárná je podle článku 148 švýcarské ústavy vykonávána dvoukomorovým parlamentem (*le Parlement*), který se také nazývá Spolkové shromáždění (*l'Assemblée fédérale*), kde každá z obou komor má stejné pravomoci.

Fungování dolní komory ošetřuje článek ústavy 149. Dolní komoru představuje Národní rada (*le Conseil national*), kterou tvoří 200 členů, již reprezentují lid obecně a jsou také lidem poměrným volebním systémem v přímé volbě voleni. Počet zástupců pocházejících z každého kantonu determinuje poslední sčítání lidu, křesla (*les sièges*) jsou tedy přidělována proporčně podle počtu obyvatel daného kantonu. Článek 149 ústavy však garantuje každému kantonu alespoň jedno křeslo. Takže například kanton Appenzell Innerrhoden disponuje v Národní radě jedním křeslem, zatímco z kantonu Curych do Národní rady zasedlo 34 zástupců.²⁷

V zásadě má každý člen dolní komory právo vyjadřovat se v jakémkoliv z národních jazyků podle svého uvážení. V praxi se pak setkáváme s případy, kdy poslanci z německy hovořících kantonů, kteří mají v Parlamentu převahu, používají němčinu, frankofonní poslanci se vyjadřují ve francouzštině, ale poslanci, jejichž jazykem je italština, se z obavy o dostatečnou efektivnost svých prohlášení kloní

²⁷ Kolektiv autorů : La Confédération en bref 2012, s 26

Dostupné na

<http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=fr>

k užívání němčiny či francouzštiny. Co se rétorománštiny týká, je takřka neužívaná, ačkoliv její užití v Parlamentu zakázané není. Dolní komora Parlamentu disponuje systémem simultánního tlumočení (tedy současně probíhajícího tlumočení do jiného jazyka) pro němčinu, francouzštinu a italštinu. Pro rétorománštinu však tato možnost není, proto je její nepoužívání nepsaným pravidlem. Perličkou, se kterou se Národní rada setkává, jsou situace, kdy zejména německy hovořící členové neuvítají německou němčinu (*l'allemand standard*), ale němčinu švýcarskou. Protože je těchto členů většina, mezi sebou se domluví, avšak ostatní členové komory jim nerozumí. Simultánní tlumočení je aplikovatelné na standardní němčinu, francouzštinu a italštinu.²⁸

Horní komorou parlamentu se rozumí Rada států (*le Conseil des États*), která čítá 46 členů. Ti jsou voleni většinovým volebním systémem a zastupují zájmy kantonů, odkud pocházejí. Podle článku 150 švýcarské ústavy jsou z každého kantonu do Rady států zvoleni dva členové, ovšem kantony, které byly dříve označovány jako „polokantony“ (tj. kantony Obwalden, Nidwalden, Basilej-město, Basilej-venkov, Appenzell Ausserrhoden a Appenzell Innerrhoden) mají v Radě pouze jednoho zástupce. Také členové horní komory jsou voleni přímo občany Švýcarské konfederace, volby do obou komor probíhají současně.

V případě Rady států simultánní tlumočení nefunguje, akceptovanými jazyky pro diskuzi a jednání jsou pouze standardní němčina a francouzština.²⁹ Většina členů tedy musí být bilingvní, pro zástupce italských kantonů je tedy nutné být dokonce trilingvní.

Sloučení obou komor se nazývá *l'Assemblée fédérale, Chambres réunies* a probíhá za účelem zvolení členů Spolkové rady (*le Conseil fédéral*), kancléře (*le Chancelier de la Confédération*), členů Spolkového soudu (*le Tribunal fédéral*), udělení milostí či urovnání nesrovnalostí v kompetencích.³⁰

Impuls k legislativnímu procesu může pocházet z různých úrovní. Iniciovat ho může vláda, členové parlamentu a jedná-li se o ústavní změny, tento podnět může

²⁸ Dostupné na <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suissefed.htm> [cit. dne 3. 7. 2012]

²⁹ Dostupné na <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suissefed.htm> [cit. dne 3. 7. 2012]

³⁰ Kolektiv autorů : La Confédération en bref 2012, s 30
Dostupné na <http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=fr>

pocházet z řad občanů. Podle článku 10 zákona o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými komunitami (*Loi fédérale sur les langues nationales et la compréhension entre les communautés linguistiques*), který byl schválen roku 2007 a účinný je od roku 2009, musí být všechny právní předpisy na federální úrovni publikovány v němčině, francouzštině a italštině, kdy všechny tři verze jsou autentické a ekvivalentně právně závazné. Článek 11 stejného zákona pak dodává, že velmi důležité právní předpisy a dokumenty týkající se voleb do Spolkového shromáždění jsou po dohodě Spolkového kancléřství (*la Chancellerie fédérale*) a kancléřství trilingvního kantonu Graubünden publikovány také v rétorománštině.

- **Parlamentní jednání v multilingvních kantonech**³¹

Bilingvní německo-francouzské kantony (kantony Fribourg, Valais a Bern) mají probíhání parlamentních jednání ošetřena každý individuálně ve svých ústavách.

Například v případě kantonu Bern má každý člen parlamentu právo vyjádřit se v jazyce podle svého uvážení – buď ve standardní němčině, ve švýcarské němčině nebo ve francouzštině. Zákony jsou diskutovány ve švýcarské němčině, vyhotoveny ve standardní němčině a vyhlášeny ve standardní němčině a ve francouzštině.

V kantonu Fribourg jsou na rozdíl od kantonu Bern francouzsky hovořící občané majoritní. Zákony, dekrety a nařízení jsou podle kantonální ústavy publikovány ve francouzštině a v němčině. Nicméně pouze text francouzský je považován za originální.

Kanton Valais má pak v ústavě zakotvenou striktní rovnost mezi francouzštinou (která je zde opět většinová) a němčinou v oblasti legislativy a správy.

V trilingvním německo-italsko-rétorománském kantonu Graubünden jsou pro diskuzi v parlamentu povoleny všechny tři jazyky, němčina je však jednoznačně dominující. Také všechny právní předpisy musí být publikovány ve všech třech jazycích, přičemž všechny jsou stejně právně závazné. De facto je to však pouze němčina, která platí za jazyk kantonálních zákonodárných orgánů. V zásadě jsou totiž

³¹Dostupné na

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suissebilingue.htm> [cit. dne 4. 7. 2012]

zákony vyhotoveny v němčině, poté přeloženy do italštiny a teprve potom jsou přeloženy do rétorománštiny, ale pouze jedná-li se o velmi důležité zákony.³²

3.2.2 Moc výkonná

Moc výkonnou představuje ve Švýcarské konfederaci vláda (*le gouvernement*), která se skládá ze Spolkové rady (*le Conseil fédéral*) a Spolkového kancléřství (*la Chancellerie fédérale*).

Spolková rada má sedm členů, pro každého z nich se užívá český pojem „rada“. Každý ze spolkových ministrů/radů spravuje jeden z vládních úřadů. Členy jsou tedy rada zahraničních věcí, rada vnitra, rada justice a policie, rada obrany, ochrany obyvatelstva a sportu, rada financí, rada národního hospodářství a rada životního prostředí, dopravy a energetiky.³³ Radové jsou voleni na čtyři roky a volí je zasedání obou komor Parlamentu – *l'Assemblée fédérale, Chambres réunies*. Článek 175 ústavy pak stanovuje, že ve Spolkové radě musí být proporčně reprezentováni zástupci všech jazykových menšin. Dobrovolný proporční přepočít tak přiděluje německy hovořícím Švýcarům čtyři křesla, francouzské rady zde najdeme dva a jednoho zástupce italsky hovořící jazykové menšiny. Členové Spolkové rady mohou pracovat a vyjadřovat se podle svého uvážení v němčině, francouzštině nebo italštině.

Spolkové kancléřství, tedy Úřad vlády, vede Spolkový kancléř (*le Chancelier de la Confédération*). Tento kancléř se účastní pravidelných středečních jednání Spolkové rady, nicméně zde funguje jako poradní orgán. Může mít jisté návrhy, ale nikdy se nepodílí na hlasování.³⁴ Je to právě úřad kancléře, který dohlíží na to, aby byly zákony, nařízení a mezinárodní smlouvy náležitě přeloženy a tedy byly dostupné v němčině, francouzštině a italštině.³⁵

³² Dostupné na

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/EtatsNsouverains/Grisons.htm> [cit. dne 4. 7. 2012]

³³ Jeřábek, M.: Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. V knize: Dvořáková, V. a kol.: *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha: Oeconomica, 2008, s 237

³⁴ <http://www.bk.admin.ch/org/chanc/00321/index.html?lang=fr> [cit. dne 3. 7. 2012]

³⁵ Kolektiv autorů : *La Confédération en bref 2012*, s 49

Dostupné na

<http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=fr>

Spolkové shromáždění zvolí jednoho člena Spolkové rady do funkce Spolkového prezidenta (*le Président de la Confédération*). Švýcarská konfederace však nezná samostatnou funkci státního prezidenta, zvolený člověk sice užívá označení prezident, ale stále je jen jedním z členů vlády, jejíž schůze tímto řídí. Navenek však po dobu ročního funkčního období plní reprezentativní funkci hlavy státu.

- **Moc výkonná na úrovni kantonu**

Jak již jsem zmínila v kapitole 3.1.2, každý kanton má svou vlastní vládu, která je v každém kantonu představována Radou státu (*le Conseil d'État*). Kantonální vlády mají zpravidla pět až sedm členů. Například bilingvní francouzsko-německý kanton Valais má Radu státu o šesti členech. Každý člen se může vyjadřovat podle svého uvážení, všichni tedy musí být bilingvní.

3.2.3 Moc soudní

Spolkový soud (*le Tribunal fédéral*) je nejvyšší švýcarský soud. Rozhoduje spory mezi jednotlivými kantony a mezi kantony a spolkem. Spory správní, civilní a trestní řeší v první instanci obvodní soudy, odvolací instanci pak reprezentují soudy kantonální a Spolkový soud³⁶. Ten tvoří 38 spolkových soudců, pracujících zde na plný úvazek, které jmenuje *Assemblée fédérale, Chambres réunies* na období šesti let. S nimi spolupracuje 19 soudců na vedlejší pracovní úvazek. Podle zákona musí být ve složení soudců Spolkového soudu brán zřetel na jazykovou příslušnost.³⁷ V současné době tedy mezi soudci Spolkového soudu najdeme 23 německy hovořících soudců, 12 soudců hovořících francouzsky a 3 italsky hovořící soudce.

³⁶ Jeřábek, M.: Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. V knize: Dvořáková, V. a kol.: *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha: Oeconomica, 2008, s 248

³⁷ Kolektiv autorů : La Confédération en bref 2012, s 79

Dostupné na

<http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=fr>

4 LEGISLATIVA OŠETŘUJÍCÍ MULTILINGVISMUS

V této kapitole se budu věnovat těm právním předpisům, které upravují multilingvismus ve Švýcarské konfederaci. Je samozřejmé, že tento jazykový jev je zakotven ve Spolkové ústavě, nicméně takto vícejazyčný stát má i spoustu zákonů, jež ošetřují bezproblémovou koexistenci všech přítomných jazyků.

Z těchto dalších předpisů jsem vybrala zákon o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými komunitami, zákon o úředních publikacích a zákon o finanční pomoci na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury, na něž se zaměřím podrobněji.

4.1 Ústava

Rozlišení mezi švýcarskými národními a úředními jazyky není zcela jednoznačné. Různé publikace přinášejí různý výčet těchto jazyků a nezasvěcený čtenář studující tuto problematiku zákonitě musí dojít k názoru, že literatura se významně rozchází v konkrétním rozlišení mezi švýcarskými národními jazyky a jazyky úředními.

Například Blahož, Balaš a Klíma v knize *„Srovnávací ústavní právo“* doslovně uvádějí, že:

„Švýcarsko má čtyři úřední jazyky – němčinu, francouzštinu, italštinu a rétorománštinu, která však slouží jako úřední jazyk pouze ke komunikaci s osobami hovořícími tímto jazykem.“³⁸

Naopak Schmid je své knize *„Conflict and consensus in Switzerland“* říká:

„Rétorománština byla v roce 1938 uznána jako národní jazyk, nicméně na rozdíl od tří jazyků úředních, nemá oficiální statut v parlamentních, správních a soudních sférách federální vlády.“³⁹

³⁸ Blahož, J., Balaš, V., Klíma, K. *Srovnávací ústavní právo*. 4., přepracované a doplněné vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s 322

³⁹ Schmid, C.: *Conflict and consensus in Switzerland*. University of California Press, 1981, s 24

Tento evidentní rozpor je dán poměrně jednoduchým důvodem. Článek 116 švýcarské ústavy (*La Constitution fédérale de la Confédération suisse*) z roku 1938 zněl následovně:

1) Němčina, francouzština, italština a rétorománština jsou švýcarskými národními jazyky.

2) Němčina, francouzština a italština jsou prohlášeny úředními jazyky konfederace.⁴⁰

Po revizi z roku 1999 však švýcarská ústava jasně stanovuje následující:

Článek 4 Národní jazyky

Němčina, francouzština, italština a rétorománština jsou národními jazyky.

Článek 70 Jazyky

Úředními jazyky konfederace jsou němčina, francouzština a italština. Rétorománština je úřední jazyk pro záležitosti, v nichž konfederace jedná s osobami hovořícími tímto jazykem.

[...]

Dnes tedy můžeme říci, že aktuální znění Spolkové ústavy deklaruje čtyři národní jazyky a řekněme tři plnohodnotné úřední jazyky. Rétorománštinu bychom pak mohli nazvat „částečně úředním jazykem“, neboť slouží jako úřední jazyk pouze v konkrétních případech.

4.2 Vybrané jazykové zákony Švýcarské konfederace

Cílem této kapitoly není analýza všech lingvistických zákonů konfederace, protože takových bylo vyhotoveno velké množství. Vybrala jsem proto tedy jen tři, které jsou podle mého názoru v procesu formování multilingvismu důležité či zajímavé.

⁴⁰ Dostupné na <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse-1Intro.htm> [cit. dne 2. 7. 2012]

4.2.1 Zákon o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými komunitami

Zákon, jehož originální název zní *la Loi fédérale sur les langues nationales et la compréhension entre les communautés linguistiques*, se často zkráceně nazývá jen zákon o jazycích (*la Loi sur les langues*). Tento právní předpis upravuje čtyři základní oblasti: užití úředních jazyků spolkovými institucemi a v komunikaci se spolkovými institucemi, interakce mezi lingvistickými skupinami, pomoc určená multilingvním kantonům ve vykonávání jim svěřených kompetencí a podpora kantonů Graubünden a Ticino v přijímání opatření ve prospěch rétorománštiny a italštiny.

V kapitole 3.2.1 Moc zákonodárná jsem již zmínila články 10 a 11, jež se týkají publikace právních předpisů v národních jazycích. Všech 27 článků tohoto zákona se věnuje multilingvistice v zemi v různých sférách, jako je školství, věda i finanční pomoc těm organizacím, jež se zabývají vyhotovováním překladů z jednoho národního jazyka do jiného

4.2.2 Zákon o úředních publikacích

Tento zákon 18. října 2004 jsem vybrala proto, že dva jeho články upravují publikaci úředních listin v příslušných švýcarských jazycích. Aktuální znění zákona o úředních publikacích (*la Loi sur les publications officielles*) nahradilo stejný zákon z roku 1986.

Články 14 a 15 jsou nicméně prakticky shodné s články 10 a 11 zákona o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými komunitami.

Článek 14 tohoto zákona se zabývá publikacemi v úředních jazycích. První odstavec stanovuje, že spis je vyhotoven v němčině, francouzštině a italštině. V případě úředních protokolů (*les actes*) jsou tyto tři verze dostačující. Třetí odstavec stejného článku dodává, že za podmínek stanovených zákonem, může Spolkové kancléřství rozhodnout o publikaci spisu pouze v jazyce té lingvistické skupiny, které se daný spis týká. Stejný postup je aplikován, vztahuje-li se dokument pouze k určitému lokálnímu umístění.

Následující článek zákona, článek 15, se zabývá publikacemi v rétorománském jazyce. Podle tohoto článku jsou velmi důležité právní předpisy publikovány

i v rétorománštině ve formě zvláštního otisku tohoto předpisu. Spolkové kancléřství rozhodne o vyhotovení takového otisku po dohodě s kancléřstvím trilingvního kantonu Graubünden.

4.2.3 Zákon o finanční pomoci na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury

Vzhledem k hypotéze své práce jsem se rozhodla zařadit mezi významné lingvistické právní předpisy i tento zákon, který vešel v platnost 6. října 1995. V originálním znění se jedná o *la Loi fédérale sur les aides financières pour la sauvegarde et la promotion des langues et des cultures romanche et italienne*. Článek 1 upřesňuje, že daný zákon upravuje přidělování finanční pomoci kantonu Graubünden, na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury a kantonu Ticino na ochranu a podporu italského jazyka a kultury. Následující články pak upřesňují, o jaký druh ochrany a pomoci, na něž jsou určeny přidělené finanční prostředky, se jedná.

Druhý článek například uvádí, že v rámci odsouhlaseného rozpočtu, může spolek poskytnout dotaci těm institucím, které se na meziregionální úrovni snaží o ochranu rétorománského a italského kulturního dědictví. Konfederace dále může finančně podporovat rétorománské tiskoviny. Odstavec 4 druhého článku stanovuje, že finanční podpora přidělena těmto dvěma kantonům, nesmí přesáhnout 75% jejich celkových výdajů na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury. Kantony si tedy čtvrtinu veškerých nákladů spojených s touto otázkou hradí samy.

Článek 4 ukládá kantonům Graubünden a Ticino povinnost každoročně Spolkovému kancléřství předložit plán na využití finančních prostředků, o něž žádají. Oba kantony také každý rok musí podat závěrečnou zprávu o konkrétním uplatnění částky, již obdržely.

5 UPLATNĚNÍ MULTILINGVISMU VE VYBRANÝCH OBLASTECH

V poslední kapitole své práce se zaměřím na konkrétní ošetření a následné uplatnění jazykové rozmanitosti v každodenním životě. Tato kapitola má za cíl jednak vyzdvihnout legislativu, jež stanovuje pravidla pro aplikaci multilingvismu v několika vybraných oblastech, jako je školství, soudnictví či styk s úřady, a především naznačit, jaké jazykové podmínky může člověk v těchto oborech reálně očekávat. Na závěr této kapitoly pak jen pro zajímavost přikládám postoj Švýcarské konfederace k cizincům, kteří se chtějí usadit na jejím území. Je pozoruhodné, že Česká republika v jistých případech vyžaduje deklaraci znalosti češtiny pro udělení povolení k pobytu, zatímco v lingvisticky rozmanitějším Švýcarsku žádná taková povinnost zkoušky z jednoho z užívaných jazyků neexistuje.

5.1 Multilingvismus ve školství

Ve státě natolik jazykově diverzifikovaném, jako je Švýcarská konfederace, je právní ošetření multilingvismu ve školství extrémně důležité. O to více díky článku 62 Spolkové ústavy, jenž uděluje kompetence týkající se povinného vzdělávání výhradně do pravomocí kantonů. Určitá míra státní koordinace je tedy naprosto nezbytná.

Obecně rozšířený, avšak mylný názor je, že v multilingvním státě každý občan plynně hovoří všemi národními jazyky dané země. Každý Švýcar by tedy měl podle tohoto modelu mluvit německy, francouzsky, italsky i rétorománsky, plus ovládat v dnešním světě nepostradatelnou angličtinu. Takový stav je samozřejmě prakticky neproveditelný, neboť by se ve švýcarských školách nevyučovalo nic jiného, než jazyky.

Švýcarské konfederace nikdy neměla jeden konkrétní zákon, který by ošetřoval výuku jazyků na spolkové úrovni. Taková jednotná legislativa ani vzniknout nemohla, neboť tato oblast nespadá do pravomocí Spolkové rady, každý kanton si spravuje školství sám. Existuje zde tedy pouze organizace CDIP (*Conférence suisse des directeurs cantonaux de l'instruction publique*), jež vydává doporučení (*les recommandations*), která však nejsou závazná a mají pouze doporučovací charakter.

Odstavec 1 článku 15 zákona o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými skupinami pouze podtrhuje, že vyučovaný jazyk musí vždy být ve své standardní formě. Takže přestože německy hovořící kantony používají téměř výhradně švýcarskou němčinu, ve školách se musí hovořit a vyučovat výlučně německá němčina.

5.1.1 Výuka druhého jazyka

Ve Švýcarské konfederaci jsou aktuální silné polemiky, v kolika letech by se děti měly začínat učit druhý, popřípadě třetí jazyk (prvním jazykem se rozumí jazyk kantonu, v němž dítě žije a dochází do školy či v případě multilingvních kantonů ten jazyk, který je z rozhodnutí kantonu či obce vlastní danému vzdělávacímu zařízení). Zastánci pozdějšího nástupu dalších jazyků argumentují skutečností, že dítě si nejdříve musí „zažít“ svůj mateřský jazyk a obávají se „přehlcenosti“ dětí jazyky. Odpůrci jsou pro zavedení výuky cizího jazyka již v předškolním věku či v první třídě, neboť dítě se v tomto věku jazyk snadno naučí bez nutnosti pozdějšího „biflování“. Přidávají fakt, že současné vzdělávací metody jsou založeny na bázi hry, takže dítě výuka baví.

V současné době děti musí povinně studovat svůj národní místní jazyk plus dva další jazyky již na prvním stupni základní školy. Nejčastější model je následující: dítě se začíná učit v místním národním jazyce, poté přibírá další z národních jazyků (*la deuxième langue nationale*), což dříve byla zpravidla němčina pro francouzsky hovořící kantony a pro italskou a rétorománskou část trilingvního kantonu Graubünden a francouzština pro německé kantony a pro kanton Ticino. Dnes se tato předloha nedodrhuje takto striktně. Následuje výuka cizího jazyka, a ačkoliv je jeho výběr na kantonu, obvykle to bývá angličtina.

Až donedávna (konkrétně do školního roku 2006/2007) přibíraly děti další národní jazyk nejpozději v páté třídě a další cizí jazyk nejpozději ve třídě sedmé.

25. března 2004 přijala CDIP Plán na výuku jazyků na základních školách ve Švýcarské konfederaci (*l'Enseignement des langues à l'école obligatoire: stratégie de la CDIP et programme de travail pour la coordination à l'échelle nationale*). Vybrané zásadní body tohoto plánu jsou následující:

- děti začínají výuku druhého národního jazyka a angličtiny na základní škole, nejpozději ve třetí a páté třídě. Kantony

Ticino a Graubünden mohou tento plán porušit, pokud povinně vyučují třetí národní jazyk

- *výběr cizího jazyka se řídí regionálním plánem výuky*
- *během povinné školní docházky se výuka dalších cizích jazyků ustanovuje podle potřeby*

Pravidlo třetí a páté třídy pro počátek výuky dalšího národního jazyka a angličtiny je tedy jednoznačně dané, kantony ale mají volnost ve volbě, který z jazyků začnou učit jako první (koncepte angličtiny ve třetí třídě a například francouzštiny ve třídě páté je tedy možný).

Článek 3.6.3 tohoto plánu pak dodává, že dětem, které se učily jako první jazyk jinou řeč, než je místní národní jazyk (děti přistěhovalců), bude poskytnuta pedagogická opora ve studiu místního národního jazyka.

5.1.2 Vyučování v multilingvních kantonech

Vícejazyčné kantony mají výuku, potažmo jazyk, v němž probíhá výuka, ošetřenou v kantonálních ústavách či ve svých vlastních nařízeních týkajících se jazyků.

Například bilingvní kanton Bern vydal 19. března 1992 Zákon o povinné školní docházce (*la Loi sur l'école obligatoire*), v němž ve článku 9a konkrétně stanovuje, že vyučovacím jazykem bude francouzština ve francouzské části kantonu a v Kantonální škole francouzského jazyka (*l'École cantonale de langue française*), německy i francouzsky se pak bude vyučovat ve městech Bienne a Evillard, neboť leží na jazykové hranici kantonu a jsou tedy bilingvní (v této situaci rodiče ještě před vstupem dítěte do první třídy pro něj vyberou buď německý, nebo francouzský studijní plán. Není však pravda, že by pak dítě studovalo pouze v tomto vybraném jazyce, podstatná část studia probíhá právě v partnerském, řekněme „nevybraném“ jazyce,

ale rodiči zvolený jazyk je ve vzdělávání dominantní)⁴¹ a pouze němčina bude vyučovacím jazykem ve všech ostatních městech.

Trlingvní kanton Graubünden má pak legislativu týkající se jazyků ve školství jednoznačně nejkompexnější. V tomto kantonu se totiž neuplatňuje princip teritoriality tak jednoznačně, jako ve zbytku země. Článek 3 článku 3 kantonální ústavy říká, že obec sama stanoví úřední jazyk a vzdělávací jazyk (musí však samozřejmě dodržovat úřední jazyky kantonu, které článek 1 stejného článku jmenuje v pořadí němčina, rétorománština a italština. Při stanovování úředního a vzdělávacího jazyka musí obec respektovat tradiční lingvistické složení oblasti). Další z právních předpisů zabývající se multilingvismem v kantonu je zákon o jazycích kantonu Graubünden (*la Loi sur les langues du canton des Grisons*) z roku 2006. Článek 19 tohoto zákona logicky stvrzuje, že vyučujícím jazykem v jednojazyčných obcích je pouze jediný místní úřední jazyk. Co se druhého vyučovaného jazyka týká, ošetřuje ho článek 8 zákona o veřejných školách (*la Loi sur les écoles publiques*) z roku 2000, častěji nazývaném pouze školský zákon (*la Loi scolaire*). Zde je uvedeno, že minimálně jeden další kantonální jazyk musí být nabídnut jako druhý jazyk. Druhý článek pak přehledně stanovuje, že druhým jazykem na rétorománských a italských školách je němčina, zatímco na školách německých je druhým jazykem italština.

Praxe pak vypadá tak, že děti ze škol německých začínají s italštinou ve čtvrté třídě. Děti z italských škol mají němčinu jako druhý jazyk od svých dvanácti let. Rétorománsky vzdělávané děti studují němčinu od čtvrté třídy a němečtí mluvčí žijící v rétorománských obcích mají výjimečnou možnost absolvovat výuku v němčině již od první třídy. Navštěvovat hodiny rétorománštiny však musí také.⁴²

5.2 Multilingvismus v soudních řízeních

Stejně jako v případě školství, ani zde nenalezneme jeden zákon či soubor zákonů, které by ošetřovaly jazykovou rozmanitost v soudnictví. Jako v předchozím případě, i toto je způsobeno tím, že úroveň spolku má jen některé, spíše nevelké

⁴¹ Dostupé na

http://www.erz.be.ch/erz/fr/index/direktion/organisation/generalsekretariat/bildungsplanung_und_evaluation/projets_en_cours/enseignement_bilingue.html [cit. dne 9. 7. 2012]

⁴² Elmiger, D. , Forster, S. : La Suisse face à ses langues: histoire et politique du plurilinguisme, situation actuelle de l'enseignement des langues. Neuchâtel : Istitut de recherche et de documentation pédagogique (IRDP), 2005, s 21

kompetence a každý kanton si vydává své vlastní zákony týkající se soudních řízení. Zvláště v případě vícejazyčných kantonů jsou tyto zákony zajímavé, rozhodla jsem se proto zaměřit na multilingvismus v soudnictví bilingvního kantonu Valais a samozřejmě trilingvního kantonu Graubünden.

Jakýkoliv občan Švýcarské konfederace má právo obrátit se na Spolkový soud. Zákon o Spolkovém soudu ze 17. června 2005 (*la Loi sur le Tribunal fédéral*) se ve svém článku 54 vyjadřuje k jazyku, v němž je soudní řízení vedeno. Podle tohoto článku se soudní spor může vést v jakémkoliv z úředních jazyků (němčina, francouzština, italština, *rumantsch grischun*⁴³), zpravidla tento jazyk vybírá žalovaná strana. Pokud se na tom obě strany dohodnou, může být pro řízení využíván jiný úřední jazyk, než jazyky obou stran (po dohodě může tedy řízení probíhat například v italštině, ačkoliv žalující strana hovoří německy a žalovaná francouzsky).

Pro lepší orientaci v soudním systému Švýcarské konfederace jsem umístila strukturu švýcarského soudnictví do příloh.

5.2.1 Užití jazyků v soudních řízeních⁴⁴

V občanskoprávních soudních sporech probíhajících před Spolkovým soudem se užívá ten úřední jazyk, který je společný oběma stranám. Pokud strany nejsou mluvčími stejné jazykové skupiny, užívá se jazyk žalované strany. V případě, že je obviněných více, mohou se použít všechny jazyky, kterými žalování hovoří.

Pro naprostou většinu občanskoprávních a správních sporů funguje Spolkový soud jako odvolací instance. V takovém případě spor pokračuje v tom jazyce, v němž byl vydán napadený rozsudek nižší instance.

Ovšem v případě, kdy si bilingvní kanton stanoví jako jazyk pro soudní řízení pouze jeden ze svých dvou jazyků a některá ze stran se následně proti vynesenému rozsudku odvolá, projednávání sporu před Spolkovým soudem může probíhat v jazyce žalované strany, ačkoliv tento nebyl původně zvoleným jazykem (pokud by například byla v bilingvním francouzsko-německém kantonu Bern stanovena jako jazyk

⁴³ Název pro „jednotnou rétorománštinu“, do níž se počítají pouze tři z pěti používaných rétorománských nářečí. Patří sem *le sursilvan*, *le vallader* a *le surmiran*. Již se sem neřadí nářečí *le sutsilvan* a *le puter*.

⁴⁴ Dostupné na

http://www.cslf.gouv.qc.ca/bibliotheque-virtuelle/publication-html/?tx_igccpplus_pi4%5bfile%5d=publications/pubd115/d115ch4.html [cit. dne 10. 7. 2012]

pro soudní řízení němčina, ačkoliv by obě strany sporu byly francouzští mluvčí a jedna ze stran by podala odvolání ke Spolkovému soudu, ten již může projednávat spor ve francouzštině, jakožto v jazyce žalované strany a konkrétní nařízení kantonu Bern zde tedy ztrácí váhu).

Vybraný jazyk sporu se samozřejmě vztahuje na veškeré obsílky, předvolání či jiné psané dokumenty nezbytné pro soudní řízení. Už se ale nevztahuje na případnou komunikaci se Spolkovou radou v otázce kompetencí, jedná-li se o odvolání z oblasti správního práva.

Je však nutné podotknout, že porady či zprávy soudců se nevykonávají ve stanoveném jazyce pro spor, každý soudce se vyjadřuje ve svém jazyce. Pro soudce z kantonu Ticino se však stalo nepsaným pravidlem, že se uchylují k používání francouzštiny.

Kauzy nejsou soudcům přidělovány podle jejich jazykové příslušnosti, předpokládá se tedy, že všichni soudci i soudní zapisovatelé plynně hovoří všemi úředními jazyky.

Dalším zavedeným pravidlem je postup, kdy si soudce, jenž se zabývá kauzou v jiném jazyce, než je jeho vlastní jazyk, přibírá spolupracovníka z dané jazykové skupiny, aby bylo zajištěno stoprocentní porozumění svědeckým výpovědím.

Také trestněprávní řízení se v naprosté většině případů dostávají před Spolkový soud až jako k odvolací instanci. Takže se i zde zachovávají stejné lingvistické podmínky, jako v případě občanskoprávních a veřejnoprávních řízení (používá se ten jazyk, v němž byl vynesena napadený rozsudek nižší instance).

5.2.2 Soudní řízení kantonu Valais

Jako zástupce bilingvních kantonů jsem tentokrát vybrala kanton Valais. Tak jako všechny ostatní kantony, i Valais má ve své ústavě zakotveny své úřední jazyky. Článek 12 kantonální ústavy stanovuje, že úředními jazyky kantonu jsou francouzština a němčina.

Odstavec 1 článku 4 zákoníku trestněprávního řízení z 22. února 1962 (*le Code de procédure pénale du canton du Valais*) stanovuje, že jako jazyk pro řízení i jednání může sloužit kterýkoliv z úředních jazyků. Druhý článek pak upřesňuje, že před přestupkovými soudy v oblasti Haut-Valais se řízení bude konat v němčině

a ve francouzské části kantonu ve francouzštině. Poslední odstavec tohoto článku pak dodává, že pokud osoba, která se má na procesu nějakým způsobem podílet či má vypovídat, nerozumí jazyku, v němž je řízení vedeno, stanoví soudce tlumočnicka; pouze však za předpokladu, že soudce nebo soudní zapisovatel nerozumí jazyku předvolané osoby.

Dalším důležitým právním předpisem týkajícím se aplikace multilingvismu v kantonu Valais je občanský soudní řád z 24. března 1998 (*le Code de procédure civile du canton du Valais*). Jeho 64. článek říká, že všechny návrhy v psané podobě i veškerá ústní vyjádření jsou uskutečněny v jednom z úředních jazyků kantonu, neprobíhá-li řízení v obci, v níž je užíván pouze jeden z úředních jazyků. Druhý odstavec stanovuje, že Kantonální soud (*le Tribunal cantonal*) vypracovává všechna svá sdělení, rozhodnutí a rozsudky buď v němčině, nebo ve francouzštině, v zásadě podle jazyka soudce, jemuž byl případ svěřen.

Ve článku 62 kantonální ústavy je dále zakotveno, že členové Kantonálního soudu musí hovořit oběma úředními jazyky.

5.2.3 Soudní řízení kantonu Graubünden

Obecně vzato se mohou soudní řízení v kantonu Graubünden konat v jakémkoliv z úředních jazyků kantonu, tedy v němčině, italštině nebo rétorománštině. Záleží na tom, v jakém místě kantonu soud sídlí nebo na kterém z úředních jazyků se strany dohodnou.

Zajímavé ale je, že ve článku 28 dekretu o soudní organizaci a soudním vyrovnání z 2. června 1961 (*le Décret relatif à l'organisation et au règlement judiciaire*) není o rétorománštině ani zmínka. Tento článek zní takto:

- 1) *soudní rozhodnutí je vysloveno v německém jazyce*
- 2) *pro italské strany sporu bude vyhotoven překlad do italštiny*
- 3) *závazný je německý rozsudek*

Až zákon o jazycích kantonu Graubünden svým článkem 8 tuto situaci upřesnil a stanovil, že občané kantonu se mohou na kantonální soudy obracet v jakémkoliv z kantonálních úředních jazyků. A stejně jako v předchozích případech se jazyk celého

procesu stanoví podle toho, v jakém jazyce byl vyhotoven napadený rozsudek či jaký jazyk je vlastní napadené straně soudního řízení.

Svědeckých výpovědí se pak týká zákon o správním právu z 31. srpna 2006 (*la Loi sur la justice administrative*). První odstavec článku 33 tohoto zákona mimo jiné stvrzuje, že svědecké výpovědi musí být vyhotoveny v jednom z úředních jazyků. Je však zajímavé, že tento zákon již nestanovuje, zda se musí jednat o jazyk shodný s tím, v němž je vedeno soudní řízení.

5.3 Multilingvismus při styku s úřady

Obzvláště ve federativních státních zřízeních je velmi důležité rozlišovat mezi stykem se spolkovými úřady a s úřady jednotlivého státu, v případě Švýcarské konfederace jednotlivého kantonu. Pokud k tomuto rozlišení ještě připočteme fakt, že konfederace hovoří čtyřmi jazyky, je logické, že jasná diference mezi komunikací se státní správou spolkovou (*l'administration fédérale*) a kantonální (*l'administration cantonale*) je naprosto nezbytná.

5.3.1 Multilingvismus při styku se spolkovými úřady

Spolkové úřady bychom mohli nazvat centrálními úřady, jedná se většinou o úřady v hlavním městě, v Bernu. Avšak ani to není samozřejmě směrodatné. Například pobočky pošt, železničních stanic aj. jsou také v režii spolku.

Odstavec 1 článku 9 zákona o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými skupinami určuje, že:

Členové Spolkové rady, Spolkového kancléřství a zaměstnanci státní správy vykonávají své povolání podle svého uvážení v němčině, francouzštině nebo italštině

Státní správa je tedy trilingvní. Zaměstnanec použije ke komunikaci ten jazyk, v němž se na orgán státní správy občan obrátil, a to jak v písemné komunikaci, tak v mluvené (například při telefonátech). Pokud tímto jazykem konkrétní zaměstnanec nedisponuje, má povinnost věc předat kolegovi, jemuž je tento daný jazyk vlastní.

Navzdory tomuto článku, který deklaruje státní správu německo-francouzsko-italskou, v posledních letech je dbáno na to, aby se spolkové úřady vyjadřovaly v rétorománštině, obračejí-li se exkluzivně na rétorománskou skupinu obyvatel.

Existuje předpis týkající se státní správy a multilingvismu, který však není právně závazný a proto jeho dodržování není stoprocentní. Instrukce Spolkové rady týkající se podpory multilingvismu ve státní správě (*les Instructions du Conseil fédéral concernant la promotion du plurilinguisme dans l'administration fédérale*) z 22. ledna 2003 se častěji nazývá pouze Instrukce týkající se multilingvismu (*les Instructions concernant le plurilinguisme*). Pátý oddíl těchto doporučení se zabývá jazykem. Jeho první část stanovuje, že zaměstnanci vykonávají svou práci ve svém jazyce, je-li tento jedním z úředních jazyků (němčina, francouzština, italština) a že jim bude poskytnuta jazyková podpora ve formě slovníků, softwarů a dokumentů v jejich jazyce.

Sedmý oddíl ukládá každému zaměstnanci ve státní správě povinnost alespoň pasivních znalostí minimálně jednoho jiného úředního jazyka, než toho, v němž vykonává své povolání. Vyšší pracovní pozice pak vyžadují aktivní znalosti alespoň jednoho jiného úředního jazyka a zaměstnanci na nejvyšších pozicích ve státní správě musí doložit aktivní znalost jednoho jiného úředního jazyka a pasivní znalost dalšího úředního jazyka (musí tedy být trilingvní).

Osobně shledávám zajímavým článek 8.2.3 osmého oddílu tohoto dokumentu. Tento článek doporučuje těm zaměstnancům, již mají na starost přijímací pohovory uchazečů o zaměstnání, aby zvýšenou pozornost věnovali těm kandidátům, kteří pocházejí z minoritní jazykové skupiny, prokáží-li tyto uchazeči stejné znalosti a kompetence k výkonu práce, jako ostatní (je tedy vyloučena určitá forma pozitivní lingvistické diskriminace).

Některé spolkové úřady mají tendenci se v posledních letech uchýlovat i k angličtině jako jazyku, v němž se vyjadřují či jsou ochotni komunikovat s občany. Například švýcarský Spolkový úřad duševního vlastnictví (*l'Institut fédéral de la propriété intellectuelle*) nabízí dnes i své internetové stránky v angličtině.

5.3.2 Multilingvismus při styku s kantonálními úřady

Při komunikaci s orgány kantonální správy musí občané pamatovat na princip teritoriality.

Je-li kanton unilingvní, jednoduše se aplikuje tento jediný úřední jazyk. Dodržování principu teritoriality je velmi striktní. Například za situace, kdy je občan frankofonního kantonu Valais na návštěvě v sousedním italském kantonu Ticino a obrátí se na místní úřad, musí komunikovat v italštině, byť by se jednalo o pouhých pár kilometrů za hranicí kantonu.

Jedná-li se o kanton bilingvní, opět se zde uplatňuje princip teritoriality, který je obecně ve Švýcarské konfederaci velice důležitý. Žádný z bilingvních kantonů totiž nehovoří oněmi dvěma jazyky na celém svém území, jazyky zde nejsou „smíchány“. Každý z úředních jazyků kantonu v něm má své teritorium a občané se tedy obrací na místní úřady v tomto místně užívaném jazyce. Pracovníci místní správy mají ovšem samozřejmě povinnost znalosti i druhého úředního jazyka kantonu a tak je obecně platnou praxí, že tázaný úředník či orgán odpoví v tom jazyce (jedním ze dvou místních úředních), kterým se na něj občan obrátí.

V trilingvním kantonu Graubünden je situace obdobná. Kantonální úroveň správy přenechala legislativu týkající se jazyka obcím, takže si svůj úřední jazyk stanovuje každá obec sama. Pracovníci kantonální správy jsou pak povinni, podobně jako v bilingvních kantonech, odpovědět v tom jazyce, v jakém byli dotázáni, jedná-li se samozřejmě o jeden ze tří úředních jazyků kantonu. Pracovníci místní správy kantonu Graubünden musí být tedy trilingvní.

5.4 Jazyková integrace přistěhovalců

Poslední lingvistickou oblastí, kterou jsem se rozhodla blíže prozkoumat z teoretického i praktického hlediska, je postoj konfederace k imigrantům. V kapitole 5.1.1 jsem lehce nastínila, že děti přistěhovalců mají alespoň pedagogickou podporu v mateřském jazyce, nicméně mne zajímala i jazyková integrace jejich rodičů. Předpokládala jsem, že v zemi natolik jazykově diverzifikované, jako je Švýcarská konfederace, budou jasně stanovená pravidla týkající se například udělení povolení k trvalému pobytu v kontextu jazykových kompetencí žadatele.

Pro přehlednost jsem se rozhodla naznačit také postoj České republiky k této otázce, abychom tak lépe mohli komparovat stanovisko k žadatelům o trvalý pobyt zaujaté unilingvní a multilingvní zemí.

V České republice je samozřejmě v této oblasti poněkud odlišná situace, což můžeme snadno vysvětlit naším členstvím v Evropské unii, kterým Švýcarská konfederace nedisponuje. Jedním ze základních integračních principů Evropské unie je totiž pojem „euroobčan“ či „euroobčanství“. Takové občanství není nadřazeno státnímu občanství, spíše jej rozvíjí a doplňuje. Tento status doprovází jedna ze základních svobod euroobčana, tedy svoboda volně cestovat a usazovat se na území Evropské unie. Z vyčtených skutečností vidíme, že pro euroobčany je svobodné usazení na území jiného členského státu samozřejmostí a v zásadě tedy nemají povinnost jakýchkoli zkoušek znalosti místního jazyka. Přesto někteří žadatelé o povolení trvalého pobytu na území naší republiky takové zkoušky skládat musí.

Rozdílné podmínky pro pobyt cizinců na našem území jsou determinovány statutem žadatele. Záleží, zda je žadatelem občan Evropské unie, rodinný příslušník občana Evropské unie či občan třetí země

Náležitosti žádosti stanovuje zákon o pobytu cizinců na území České republiky 336/1999 Sb., konkrétně jeho hlava IV, jež se zabývá trvalým pobytem na území. Celé znění této hlavy přikládám do příloh, neboť ji osobně shledávám velice zajímavou.

Podmínky udělení povolení k trvalému pobytu na našem území jsou velmi složité a jedná se o komplexní problematiku, která by vystačila na téma samostatné bakalářské či diplomové práce a pro potřeby této kapitoly jsou tedy až příliš rozsáhlé. V jednoduchosti lze však situaci shrnout takto: žadatelé o povolení k trvalému pobytu pocházející se zemí Evropské unie musí podle § 68 tohoto zákona splňovat především jednu podmínku, kterou je 5 let nepřetržitého pobytu na území České republiky. Co se týká jazykových kompetencí, není pro uchazeče žádné doložení úrovně znalosti českého jazyka povinné. Stejně podmínky pak mají rodinní příslušníci občanů Evropské unie.

Odlišný přístup se aplikuje vůči žadatelům ze třetích zemí. Ti podle §70, odst. 2, h) musí ke své žádosti přiložit doklad prokazující požadovanou znalost českého jazyka. § 1 vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 348/2008 Sb., o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky pak stanovuje požadovanou úroveň českého jazyka na úroveň A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Uchazeč je podle tohoto paragrafu povinen vytvořit jednoduché věty o jemu známých lidech a místech, popsat jednoduchým způsobem sám sebe a místo, kde žije, vyjadřovat se o běžných

každodenních činnostech, komunikovat jednoduchým způsobem v běžných každodenních situacích a udržet krátkou společenskou konverzaci, klást jednoduché otázky na běžná hovorová témata a na podobné otázky odpovídat. Podle § 3 této vyhlášky jsou pak zkoušky českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky oprávněny provádět jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky a fakulty, vysokoškolské ústavy, popřípadě jednotlivá pracoviště vysokých škol⁴⁵.

Vidíme tedy, že Česká republika, jakožto unilingvní země, má právně ošetřenu minimální úroveň znalosti českého jazyka cizinci ze třetích zemí v kontextu udělení povolení k trvalému pobytu. Naproti tomu Švýcarská konfederace se, navzdory své lingvistické rozmanitosti, zdá být až překvapivě benevolentní ve vztahu k cizincům chystajícím se usadit na jejím území.

Ve hledání švýcarského zákona, směrnice či nařízení, které by ošetřovaly povinnost cizinců doložit alespoň minimální úroveň jazyka toho kantonu, do něhož se stěhují, jsem neuspěla. Švýcarská konfederace totiž v současné době žádným takovým právním předpisem nedisponuje a po lingvistické stránce tak nemají cizinci plánující usadit se na území tohoto státu, žádné povinnosti. Jedna ze zmínek týkajících se této problematiky, se nachází v zákoně o cizincích (*La loi fédérale sur les étrangers*), který, jak jeho originální název napovídá, je vydaný na federální úrovni a je tak závazný pro celou konfederaci. Odstavec 4 článku 4 tohoto zákona říká, že je nezbytné, aby se cizinci seznámili se společností, švýcarským stylem života a zejména aby se naučili jeden národní jazyk. Tato nutnost znalosti alespoň jednoho ze čtyř švýcarských jazyků však není testována, ani jinak dokládána, tento článek má tedy spíše doporučovací charakter. Článek 34 dále stanovuje, že povolení k usazení (*autorisation d'établissement*) může být uděleno tomu cizinci, jenž nepřetržitě pobýval pět let na území Švýcarské konfederace, dobře se integroval a zejména má dobré znalosti jednoho národního jazyka. Povinnost tyto znalosti dokázat však neexistuje.

Ani nařízení o integraci cizinců (*Ordonnance sur l'intégration des étrangers*), jež bylo vydáno dva roky po výše uvedeném zákoně, významněji neošetřuje lingvistické povinnosti přistěhovalců. Článek 4 tohoto nařízení pouze také stanovuje, že příspěvní cizince ke správné integraci je mimo jiné představováno znalostí toho národního jazyka, kterým se hovoří v zamýšleném místě usazení.

⁴⁵ Seznam oprávněných vysokých škol v příloze.

Sama konfederace však pravděpodobně cítí, že doložení alespoň minimálních znalostí jednoho národního jazyka (ideálně toho, do jehož oblasti se cizinec plánuje přestěhovat), je nezbytné. Spolková rada tedy pověřila Národní úřad migrace (*L'Office fédéral des migrations*) k přípravě projektu stanovujícího nástroje, jež by posílily spolupráci mezi spolkem, kantonem a obcí v oblasti podpory jazykové integrace cizinců⁴⁶. Národní úřad migrace tedy v červnu roku 2009 vydal Plán na povzbuzení jazykových znalostí (*Concept-cadre relatif à l'encouragement des connaissances linguistiques*). Tento dokument shrnuje a znovu zdůrazňuje nezbytnost určité úrovně jazykových dovedností cizinců žijících na území Švýcarské konfederace a sumarizuje stávající stav v tom smyslu, že testování lingvistických kompetencí žadatelů o usazení na území státu je jednou z priorit zákonodárců a je jen otázkou času, kdy bude jednou z podmínek obdržení povolení k usazení. Nejprve je však nutné stanovit, jaké úrovně musí žadatel dosáhnout v oblastech: ústní vyjadřování (*expression orale*), ústní porozumění (*compréhension orale*), čtení (*lecture*) a psaní (*écriture*). Další oblastí, kterou je nutno ošetřit a unifikovat na spolkové úrovni před vydáním příslušných právních předpisů, je vztah mezi standardním jazykem a švýcarskou verzí jazyka. Například je třeba rozhodnout, zda se bude u cizinců žádajících o udělení povolení k usazení více testovat standardní němčina či švýcarská němčina.

Přezkušování cizinců z minimálně jednoho národního jazyka je tedy aktuálně předmětem diskuzí a Švýcarská konfederace pracuje na jeho zavedení. V současné chvíli však konfederace cizince pouze povzbuzuje ve studiu švýcarských národních jazyků, neboť jak sama ve svých předpisech zdůrazňuje, znalost alespoň jednoho národního jazyka je v zájmu cizince a je nezbytná pro úspěšnou integraci do života na území Švýcarské konfederace.

⁴⁶ Dostupné na:

<http://www.bfm.admin.ch/content/bfm/fr/home/themen/integration/themen/sprache.html> [cit. dne 1. 4. 2013]

6 ZÁVĚR

V závěru své bakalářské práce se vyjádřím k nejdůležitějším oblastem, jimž se tato práce věnovala. Zhodnotím právní ošetření multilingvismu a jeho fungování ve školství, soudnictví a ve styku s úřady, což jsou základní oblasti každodenního života občanů Švýcarské konfederace. Následně zhodnotím celkové výsledky, jež tato práce přinesla, a vyjádřím se k hypotéze, kterou jsem si v úvodu své práce stanovila.

6.1 Právní rámec multilingvismu

První právní předpis, kterému jsem se věnovala, byl pochopitelně předpis nejvyšší, Spolková ústava. Podle mého názoru ústava dostačujícím způsobem stanovuje obecné zásady chodu země a to ve všech oblastech. Oddíl jazyků je v ústavě dostatečně osvětlen a ačkoli se může zdát, že ve verzi Spolkové ústavy z roku 1938 bylo rozlišení jazyků poněkud jednodušší, z mého hlediska je současná verze diferenciací mezi jazyky národními a úředními, které je důležité nejen pro tuto bakalářskou práci, jednoznačně řečené a ústava tedy v oblasti jazykové rozmanitosti nenechává prostor pro polemiku.

Co se týká tří zákonů, kterým jsem se v práci věnovala (tedy zákona o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými komunitami, zákona o úředních publikacích a zákona o finanční pomoci na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury), shledávám znění těchto právních předpisů jako postačující. Osobně kvituji spolupráci spolku s kantonem Grabünden v oblasti tisku právních předpisů v rétorománském jazyce.

6.2. Multiligvismus ve školství

Tématu školství jsem se věnovala z toho důvodu, že osobně pokládám vzdělání za základní stavební kámen dalšího života. Úroveň vzdělanosti podle mého názoru může ovlivnit situaci v zemi, proto je důraz na kvalitní vzdělání velice důležitý. V případě multilingvího státu je pak nezbytné dobře ošetřit jazykovou rozmanitost ve školství, a tím nastavit všem dětem rovné podmínky.

Myslím si, že teoreticky, z právního hlediska, je jazyková rozmanitost ve vzdělávání poměrně dobře ošetřena a děti všech kantonů mají stejné předpoklady

lingvistické vybavenosti, neboť stát striktně dodržuje rámeček, kdy každé dítě studuje v jednom jazyce a další dva studuje navíc (z čehož jeden bývá zpravidla angličtina). Podle mého názoru švýcarské děti disponují obdivuhodnými lingvistickými dovednostmi.

Po porovnání postavení všech jazyků však musím konstatovat, že rétorománština je v současné době oproti zbylým jazykům v nevýhodném postavení. V kapitole 5.2.1, kterou jsem věnovala vyučování v multilingvích kantonech, uvádím, že švýcarský zákon o veřejných školách stanovuje jako druhý vyučovaný jazyk pro školy v rétorománsky a italsky hovořících oblastech kantonu Graubünden je němčina, naproti tomu v německy hovořících kantonech, je to pouze italština. Je pochopitelné, že na školách například ve frankofonních kantonech se rétorománština nevyučuje, ale zdá se mi nesprávné, že tento jazyk není jako druhý vyučovaný jazyk nabízen ani v některých oblastech trilingvního kantonu Graubünden.

V tomto ohledu bych tedy doporučila buď zásah kantonálních zákonodárců, či alespoň odlišný přístup vedení škol v německy hovořící části kantonu Graubünden, za účelem zrovnoprávnění postavení rétorománštiny vzhledem k ostatním místním úředním jazykům.

6.3 Multilingvismus v soudních řízeních

Jednoznačné stanovení jazyka, v němž má občan právo obrátit se na soudy, je klíčový pro fungování jakéhokoliv demokratického státu. Každý jeden občan musí mít rovné podmínky v komunikaci se soudy. Právní rámeček tohoto styku je proto třeba ošetřit nejen na místní úrovni, ale i na úrovni státu.

Toto ošetření považuji ve Švýcarské konfederaci za dostačující a nespátřuji v něm žádný problém. Podle zákona o Spolkovém soudu jsou si všechny čtyři jazyky před soudem absolutně rovny. V této sféře je rétorománština v kantonu Graubünden rovnocenným partnerem němčiny a italštiny, což definitivně potvrdil zákon o jazycích kantonu Graubünden z roku 2006.

Na spolkové úrovni nejsou kauzy přidělovány soudcům podle jejich lingvistické příslušnosti, což shledávám dobrým řešením, neboť jsou si tak i samotní soudci rovni. Také se mi líbí praxe, kdy si soudci, kterým byla přidělena kauza v jiném, než jejich jazyce, přibírají kolegu, jenž k této jazykové skupině náleží, aby se tak eliminovaly

případné chyby soudce zapříčiněné nedokonalým porozuměním všech aspektů projednávaného případu.

6.4 Multilingvismus při styku s úřady

Zhodnotíme-li postavení švýcarských jazyků při styku, ať už písemném nebo ústním, s úřady, opět se dostáváme k závěru, že rétorománština má určité nevýhodné postavení. Nicméně je třeba dodat, že toto postavení je stanoveno platným právním předpisem, absence rétorománštiny jakožto jazyka, v němž se občan může obrátit na spolkový úřad, tedy není v rozporu se zákony. Osobně se mi však tato situace jeví jako sice legální, ale mírně diskriminující.

Podle článku 9 zákona o národních jazycích má občan právo obrátit se na spolkový úřad v němčině, francouzštině nebo italštině a tázaný orgán mu v tom samém jazyce odpoví. Abstrahuji-li od faktu, že rétorománština není mezi jednacími jazyky spolkových úřadů, článek 9 tohoto zákona se mi jeví jako dobré řešení komunikace v lingvisticky rozmanitém státě. Konfederace se snaží vyjít vstříc většině obyvatel, ačkoli by teoreticky mohla stanovit jako jazyk pro styk se spolkovými úřady například pouze němčinu, jakožto jazyk, jímž hovoří největší procento švýcarské populace.

Co se týká kantonální úrovně styku s úřady, princip teritoriality je zde naprosto efektivním řešením, kterému v tomto případě není co vytknout. Pokud by se však například německy hovořící občan ve francouzské části bilingvního kantonu Valais obrátil na místní úřad kantonální úrovně, má tázaný pracovník povinnost komunikace v němčině, což osobně shledávám velmi korektním přístupem, ačkoli do jisté míry popírá princip teritoriality.

6.5 Celkové vyhodnocení bakalářské práce

V úvodu své bakalářské práce jsem si stanovila hypotézu: jsou skutečně všechny úřední jazyky striktně rovnocenné? Nedoplácí italština a zejména rétorománština na své výrazně minoritní postavení?

Na základě právních předpisů, poznatků a především ukázek z praktického fungování multiligvismu ve Švýcarské konfederaci, jež jsem pro tuto práci nastudovala a v textu předložila, shledávám, že švýcarské úřední jazyky rovnocenné nejsou.

Z mého hlediska je až zarážející, do jaké míry jsou rétorománština a částečně i italština vytlačovány z nejdůležitějšího dění na spolkové úrovni. Neumím si vysvětlit, jak je možné, že se při parlamentních jednáních italští poslanci musí klonit k užívání němčiny či francouzštiny, neboť mají reálnou obavu, že v italštině by jejich prohlášení nemělo dostatečnou váhu. Stejně tak shledávám neadekvátním, že dolní komora Parlamentu, Národní rada, neposkytuje simultánní tlumočení do rétorománštiny, ačkoliv do zbylých jazyků ano. V horní komoře, v Radě států, pak není ani italština jednacím jazykem a přípustnými jazyky jsou pouze němčina a francouzština. Dále skutečnost, že do rétorománštiny jsou překládány pouze velmi důležité právní předpisy, mi přijde až bizarní. Jistě se najdou starší občané kantonu Graubünden, již celý život hovořili jen rétorománsky, ale rádi by si přečetli nějaký méně důležitý zákon (samotná koncepce „důležitosti“ se mi jeví značně subjektivní). Mezi představiteli výkonné moci Švýcarské konfederace také nenajdeme žádného zástupce rétorománské jazykové skupiny, stejně jako mezi soudci Spolkového soudu.

V průběhu celé své práce jsem tedy narážela na důkazy, že minoritní jazyky Švýcarské konfederace, italština a rétorománština, jsou do jisté míry potlačovány a nejsou rovnocenné němčině a francouzštině.

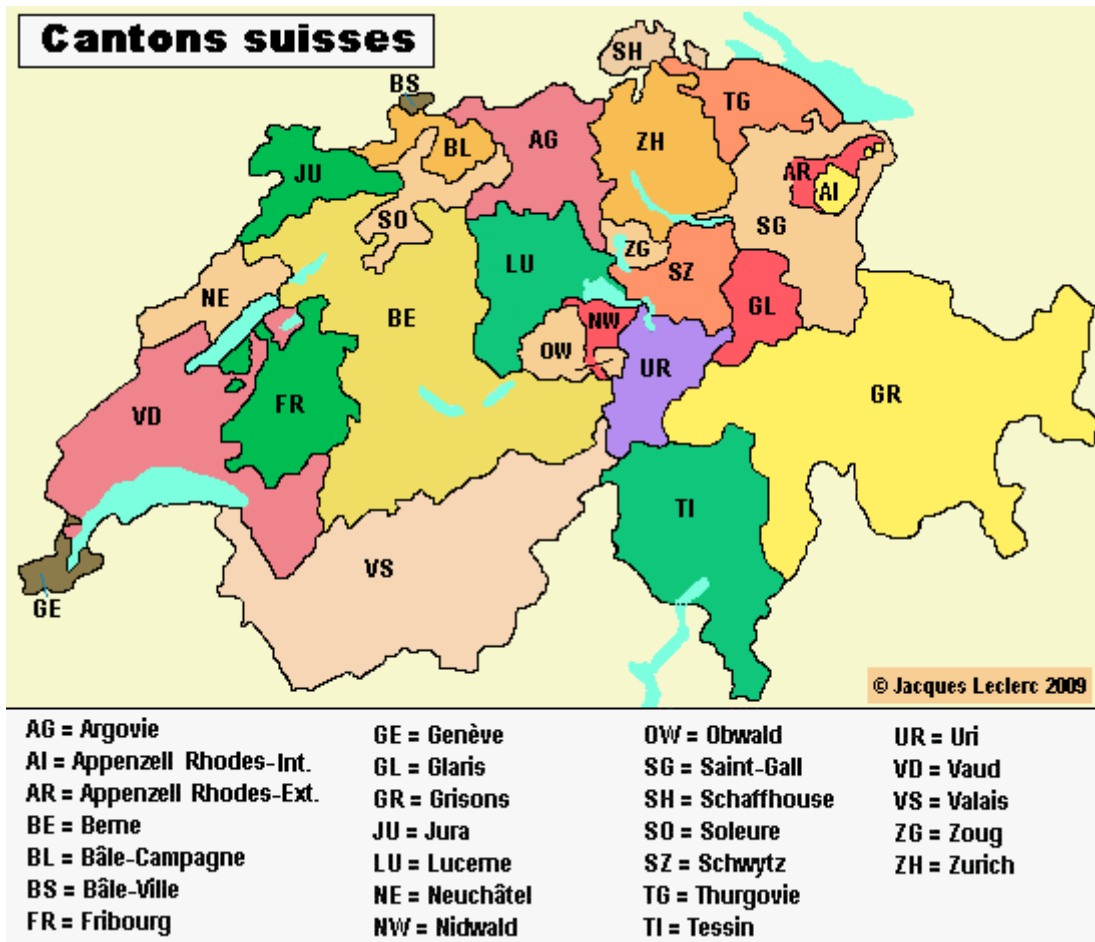
Předpokládám, že sama konfederace si tuto disproporci uvědomuje, což určitým způsobem může dokládat existence zákona o finanční pomoci na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury, jež jsem představila v kapitole 4.2.3. Podle mého názoru je prospěšné, že se spolek snaží částečně dotovat kantony Graubünden a Ticino a ulehčit jim tak od výdajů, které tyto kantony musí vynaložit na ochranu italského a rétorománského dědictví.

Ve své bakalářské práci jsem se snažila odhalit fungování multiligvismu na území Švýcarské konfederace. Mým cílem bylo nalézt a vyzdvihnout právní předpisy, jež tuto problematiku ošetřují a nastínit tak právní rámec fungování nám poměrně vzdáleného jazykového jevu. Dále jsem se snažila předložit několik ukázek této lingvistické koexistence v každodenním životě obyvatel země. Na základě rozboru příslušné švýcarské legislativy a poznatků nabytých zkoumáním každodenního života občanů si myslím, že zásah zákonodárců v oblasti jazykové rozmanitosti je nezbytný.

Existují oblasti, v nichž je třeba multilingvismus dále ošetřit a všechny jazyky Švýcarské konfederace tak postavit na stejnou úroveň.

7 PŘÍLOHY

Příloha 1: Švýcarské kantony

Staženo z: <http://www.axl.cefanelaval.ca/europe/suisse-1Intro.htm>

Příloha 2: Kapitola 2 – 2.2 „Věčný spolek“ lesních kantonů a vznik multilingvího státu

Acte de médiation

PRÉAMBULE

FAIT PAR LE PREMIER CONSUL DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE, ENTRE LES PARTIS QUI DIVISENT LA SUISSE

Bonaparte, premier Consul de la République; Président de la République italienne, aux SUISSES

L'HELVÉTIE, en proie aux dissensions, était menacée de sa dissolution: elle ne pouvait trouver en elle-même les moyens de se reconstituer. L'ancienne affection de la nation française pour ce peuple recommandable, qu'elle a récemment défendu par ses armes et fait reconnaître comme puissance par ses traités; l'intérêt de la France et de la République italienne, dont la Suisse couvre les frontières; la demande du sénat, celle des cantons démocratiques, le vœu du peuple helvétique tout entier, nous ont fait un devoir d'interposer notre médiation entre les partis qui le divisent.

Les sénateurs Barthélemy, Roederer, Fouché et Dèmeunier, ont été par nous chargés de conférer avec cinquante-six députés du sénat helvétique, et des villes et cantons, réunis à Paris. Déterminer si la Suisse, constituée fédérale par la nature, pouvait être retenue sous un gouvernement central autrement que par la force; reconnaître le genre de constitution qui était le plus conforme au vœu de chaque canton; distinguer ce qui répond le mieux aux idées que les cantons nouveaux se sont faites de la liberté et du bonheur; concilier dans les cantons anciens les institutions consacrées par le temps avec les droits restitués à la masse des citoyens: tels étaient les objets qu'il fallait soumettre à l'examen et à la discussion.

Leur importance et leur difficulté nous ont décidés à entendre nous-mêmes dix députés nommés par les deux partis, savoir; les citoyens d'Affry, Glutz, Jauch, Monnot, Reinhart, Sprecher, Stapfer, Ustery, Watteville et Vonflue; et nous avons conféré le résultat de leurs discussions, tant avec les différens projets présentés par les députations cantonales, qu'avec les résultats des discussions qui ont eu lieu entre ces députations, et les sénateurs-commissaires.

Ayant ainsi employé tous les moyens de connaître les intérêts et la volonté des Suisses, nous, en qualité de médiateur, sans autre vue que celle du bonheur des peuples sur les intérêts desquels nous avons à prononcer, et sans entendre nuire à l'indépendance de la Suisse, STATUONS ce qui suit :

[...]

CHAPITRE 20

TITRE PREMIER

DISPOSITIONS GÉNÉRALES

Article 1

Les dix-neuf cantons de la Suisse, savoir : Appenzell, Argovie, Bâle, Berne, Fribourg, Glaris, Grisons, Lucerne, St-Gall, Schaffhouse, Schwytz, Soleure, Tessin, Thurgovie, Unterwald, Uri, Vaud, Zoug et Zurich, sont confédérés entre eux, conformément aux principes établis dans leurs constitutions respectives. Ils se garantissent réciproquement leur constitution, leur territoire, leur liberté et leur indépendance, soit contre les puissances étrangères, soit contre l'usurpation d'un canton ou d'une faction particulière.

[...]

Article 40

Le présent acte ainsi que les constitutions des dix-neuf cantons abrogent toutes les dispositions antérieures qui y seraient contraires ; aucun droit, en ce qui concerne le régime intérieur des cantons et leur rapport entre eux, ne peut être fondé sur l'ancien état politique de la Suisse.

Le repos de la Suisse, le succès des nouvelles institutions qu'il s'agit de former, demandent que les opérations nécessaires pour les faire succéder à l'ordre de choses qui finit, et pour transmettre à de nouvelles magistratures le soin du bonheur du peuple soient garanties de l'influence des passions, exemptes de tout ce qui pourrait les animer et les mettre aux prises, exécutées avec modération, impartialité, sagesse. On ne peut espérer une marche convenable que de commissaires nommés par l'Acte de médiation même et animés de l'esprit qui l'a dicté.

Par ces considérations, nous, en notre dite qualité, et avec la réserve précédemment exprimée, statuons ce qui suit :

Article 1

Pour l'an 1803, le canton directeur est Fribourg.

[...]

Article 10

Le 15 avril, la constitution sera en activité : pour le 1er juin, chaque canton aura nommé ses députés à la Diète et rédigé leurs instructions ; et le premier lundi de juillet de la présente année, la Diète se réunira.

[...]

Le Présent Acte, résultat de longues conférences entre les esprits sages et amis du bien, nous a paru contenir les dispositions les plus propres à assurer la pacification et le bonheur des Suisses.

Aussitôt qu'elles seront exécutées, les troupes françaises seront retirées.

Nous reconnaissons l'Helvétie, constituée conformément au Présent Acte, comme puissance indépendante.

Nous garantissons la constitution fédérale et celle de chaque canton contre les ennemis de la tranquillité de l'Helvétie, quels qu'ils puissent être; et nous promettons de continuer les relations de bienveillance qui, depuis plusieurs siècles, ont uni les deux nations.

Příloha 3: Kapitola 2 - 2.4 Základní údaje o Švýcarské konfederaci

Tabulka 1 – Rozdělení kompetencí mezi spolek, kanton a obci

RÉPARTITION DES COMPÉTENCES ET DES RESPONSABILITÉS

COMPÉTENCES FÉDÉRALES Basées sur la Constitution suisse	COMPÉTENCES CANTONALES Basées sur les constitutions cantonales	COMPÉTENCES LOCALES Dépendant des législations cantonales
Organisation des autorités fédérales	Organisation des autorités cantonales (y.c. constitution, hymne et drapeau)	Education (jardins d'enfants et écoles primaires)
Relations extérieures	Coopération transfrontalière	Gestion des déchets
Défense nationale et protection civile	Police	Routes locales
Routes nationales (autoroutes)	Relations Eglises – Etat	Infrastructures locales
Energie nucléaire	Culture	Police locale
Services postaux et télécommunications	Santé publique	Aménagement du territoire
Politique monétaire	Routes cantonales	Citoyenneté
Sécurité sociale (retraites, pensions d'invalidité)	Forêts, eaux, ressources naturelles	Impôts municipaux
Droit civil, droit pénal	Education (écoles secondaires et universités)	
Procédure civile, procédure pénale	Protection de l'environnement	
Douanes	Protection des biens culturels	
Education (universités techniques)	Citoyenneté	
Energie	Impôts cantonaux	
Principes d'aménagement du territoire		
Protection de l'environnement		
Citoyenneté		
Impôts fédéraux		

Staženo z: http://www.swissworld.org/media/political_system_2011/?lang=fr

Příloha 4: Kapitola 5 – 5.2 Multilingvismus v soudních řízeních

LE SYSTÈME JUDICIAIRE SUISSE

En vertu de la Constitution Fédérale de 1999, le système judiciaire Suisse a une structure pyramidale. Les juridictions civiles, pénales et administratives de première et deuxième instance forment la base de la pyramide au niveau des cantons. Au sommet de la pyramide, on trouve le Tribunal Fédéral. Chacun des vingt-six cantons est autonome et a son propre système judiciaire avec des tribunaux de première instance et des cours d'appel. Les juridictions cantonales ont également en charge la supervision de l'application de la loi fédérale. Le Tribunal Fédéral, en tant que juridiction de dernière instance, est compétent pour statuer sur les appels formés contre les décisions rendues par les juridictions cantonales. Les lois fédérales ne sont pas sujettes à un contrôle de constitutionnalité car les rédacteurs de la Constitution ne voulaient pas accorder aux juges le pouvoir d'invalider une loi qui avait été adoptée par référendum. Il y a quatre juridictions fédérales : le Tribunal Fédéral (*Bundesgericht*) à Lausanne, le Tribunal Pénal Fédéral (*Bundesstrafgericht*) à Bellinzona, le Tribunal Fédéral des Assurances (*Eidgenössisches Versicherungsgericht*) à Lucerne, et le Tribunal Administratif Fédéral (*Bundesverwaltungsgericht*) à St. Gall.

Le Tribunal Fédéral (*Bundesgericht*)

Le Tribunal Fédéral est la plus haute juridiction et est situé à Lausanne, dans le canton de Vaud. Le Tribunal Fédéral est composé de trente-huit juges et trente-et-un juges suppléants qui supervisent l'application des lois et règlements fédéraux. Le Tribunal Fédéral statue également en appel sur les décisions rendues par les Cours Cantonales d'Appel et les Tribunaux de Commerce lorsque l'appel est fondé sur des questions de droit fédéral civil et commercial. Toutefois, en matière commerciale l'appel n'est recevable que lorsque le litige porte sur une somme supérieure à 30 000 francs suisses. Aucune autorisation n'est requise pour interjeter appel devant le Tribunal Fédéral.

Le Tribunal Fédéral entend aussi les appels en nullité et les plaintes constitutionnelles lorsque une décision d'un tribunal cantonal a violé des droits constitutionnels. Ces recours ne sont recevables que lorsqu' aucun autre recours n'est disponible et, sous réserve de quelques exceptions, lorsque tous les appels cantonaux ont été épuisés.

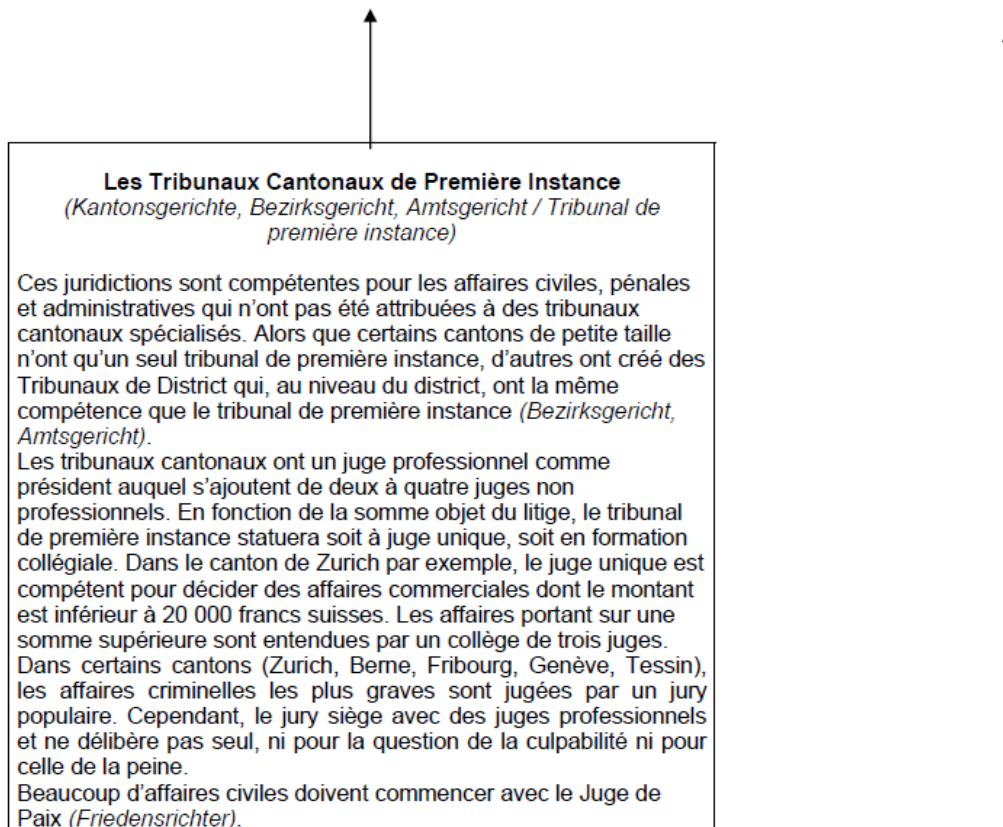
Juridictions Cantonales de deuxième et dernière instance

(*Obergericht, Appellationsgericht, Kantonsgericht, Tribunaux Cantonaux et Cours de Justice*)

Les appels et recours en annulation dirigés contre les décisions des tribunaux cantonaux sont tranchés par la Cour de Justice territorialement compétente. Même en présence d'une décision de la Cour de Justice, les parties peuvent former un appel devant le Tribunal Fédéral alléguant que le tribunal cantonal a violé des règles de droit civil fédéral. De plus, le Tribunal Fédéral statue sur les plaintes constitutionnelles dans les affaires civiles.

Trois cantons (Appenzell, Saint-Gall et Zurich) ont une Cour de Cassation (*Kassationsgericht*) qui constitue la juridiction cantonale de dernière instance. La Cour de cassation entend les pourvois en nullité contre les décisions rendues par les Cours d'appel et les Tribunaux de Commerce. Un pourvoi en nullité n'est généralement possible qu'en cas de vice grave de procédure, comme par exemple une détermination arbitraire des faits. Lorsqu'on soupçonne un jugement du Tribunal Commercial de Zurich de se fonder sur une détermination arbitraire des faits (qui est une violation du droit procédural cantonal), de même que sur une mauvaise application du droit matériel fédéral, deux appels doivent être interjetés simultanément : un appel en nullité devant la Cour de Cassation de Zurich et un appel ordinaire devant le Tribunal Fédéral. Le Tribunal Fédéral devra attendre que la Cour de Cassation ait rendu sa décision.

Des: Tribunaux Cantonaux
Spécialisés de Première
Instance

Les Tribunaux Cantonaux de Première Instance
(Kantonsgerichte, Bezirksgericht, Amtsgericht / Tribunal de première instance)

Ces juridictions sont compétentes pour les affaires civiles, pénales et administratives qui n'ont pas été attribuées à des tribunaux cantonaux spécialisés. Alors que certains cantons de petite taille n'ont qu'un seul tribunal de première instance, d'autres ont créé des Tribunaux de District qui, au niveau du district, ont la même compétence que le tribunal de première instance (*Bezirksgericht, Amtsgericht*).

Les tribunaux cantonaux ont un juge professionnel comme président auquel s'ajoutent de deux à quatre juges non professionnels. En fonction de la somme objet du litige, le tribunal de première instance statuera soit à juge unique, soit en formation collégiale. Dans le canton de Zurich par exemple, le juge unique est compétent pour décider des affaires commerciales dont le montant est inférieur à 20 000 francs suisses. Les affaires portant sur une somme supérieure sont entendues par un collège de trois juges. Dans certains cantons (Zurich, Berne, Fribourg, Genève, Tessin), les affaires criminelles les plus graves sont jugées par un jury populaire. Cependant, le jury siège avec des juges professionnels et ne délibère pas seul, ni pour la question de la culpabilité ni pour celle de la peine. Beaucoup d'affaires civiles doivent commencer avec le Juge de Paix (*Friedensrichter*).

Tribunaux Cantonaux Spécialisés de Première Instance
(Arbeitsgericht / Tribunal de travail, Tribunal des prud'hommes)
(Mietgerichte / Tribunaux des baux)
(Handelsgericht / Tribunal de commerce)

Il existe des tribunaux spécialisés pour les litiges entre employeurs et employés, et également pour ceux entre propriétaires et locataires. Généralement, ces tribunaux sont composés par un juge professionnel qui préside et de deux juges non professionnels qui sont des représentants de chaque partie au litige (par exemple, un représentant des employeurs et un représentant des employés, ou un représentant des propriétaires et un représentant des locataires). Dans quatre cantons (Argovie, Berne, Saint-Gall et Zurich), les affaires civiles sont jugées par le Tribunal de commerce lorsque il s'agit de transactions commerciales portant sur un montant supérieur à 8 000 francs suisses et les deux parties, ou au moins le défendeur sont enregistrées comme entreprise au registre du commerce. Les tribunaux de commerce décident également des affaires de propriété intellectuelle et ce, quelque soit le montant du litige. Les tribunaux de commerce sont composés de juges en provenance des cours d'appel cantonales, et de juges commerciaux qui ne sont pas juges à plein temps, mais dirigeants d'entreprises nommés par les associations d'entreprises du canton. Les décisions des tribunaux des prud'hommes et des tribunaux des baux, de même que celles rendues par les tribunaux de commerce ne sont pas ouverts à l'appel ordinaire. Le seul recours est l'appel devant le Tribunal Fédéral.

 Ce site contient la publication d'un certain nombre de loi fédérales en Allemand, Français et Italien : <http://www.admin.ch/ch/d/as/>
 Les lois et la jurisprudence des tribunaux cantonaux sont accessibles sur ce site : <http://www.law-links.ch/schweiz.html#S02>
 Les décisions du Tribunal Fédéral sont accessibles en ligne à l'adresse suivante : <http://www.bger.ch/>

Příloha 5: Kapitola 5 – 5.4 Jazyková integrace cizinců

Seznam škol oprávněných provádět zkoušky znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky

Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Beroun

Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Brno

Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky PELIKÁN, s.r.o., Brno

Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta

Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Břeclav

Střední odborná škola veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, České Budějovice

Soukromá střední škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Č. Budějovice, s.r.o.

Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, v.o.s., České Budějovice

Centrum interdisciplinárních studií a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky při VŠERS, o.p.s., České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta

Středisko jazykové a odborné přípravy v Dobrušce, pracoviště ÚJOP UK

Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Frýdek-Místek, příspěvková organizace

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Hodonín

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Hradec Králové

Obchodní akademie, Vyšší odborná škola cestovního ruchu a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o., Hradec Králové

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Jihlava

Obchodní akademie T. G. Masaryka a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Jindřichův Hradec

Obchodní akademie, vyšší odborná škola cestovního ruchu a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Karlovy Vary

Vyšší odborná škola, Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Klatovy

Střední průmyslová škola strojírenská a Jazyková škola s právem státní jazykové

zkoušky, Kolín

AGENTURA POZNÁNÍ - jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o., Kopřivnice

Soukromé gymnázium, střední odborná škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky,
s.r.o., Kunovice

Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Kutná Hora

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, příspěvková organizace, Liberec

Technická univerzita v Liberci, Pedagogická fakulta

Středisko jazykové a odborné přípravy v Mariánských Lázních, pracoviště ÚJOP UK

Obchodní akademie a Vyšší odborná škola ekonomická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Mladá Boleslav

Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Olomouc

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta

Linguistic - Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky v.o.s., Orlová-Poruba
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, příspěvková organizace, Ostrava

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Pardubice

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Písek

Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Plzeň

Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta

Středisko jazykové a odborné přípravy v Poděbradech, pracoviště ÚJOP UK

Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky hlavního města Prahy

Ústav bohemistických studií FFUK, Praha

Univerzita Karlova - Ústav jazykové a odborné přípravy (ÚJOP, Praha)

Středisko jazykové a odborné přípravy Albertov, pracoviště ÚJOP UK, Praha

České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií, JASPEX

Středisko jazykové a odborné přípravy v Hloubětíně, pracoviště ÚJOP UK

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Přerov

Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Svitavy

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Šumperk

Střední škola obchodu, služeb a řemesel a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Tábor

Obchodní akademie Dr. Albína Bráfa a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Třebíč

Obchodní akademie, Vyšší odborná škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Uherské Hradiště

Gymnázium J. A. Komenského a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Uherský Brod

Obchodní akademie a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, příspěvková organizace, Ústí nad Labem

Integrovaná střední škola - Centrum odborné přípravy a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí

Střední škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Volyně

Masarykovo gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Vsetín

Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Zlín

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Znojmo

8 RÉSUMÉ

L'essentiel sujet de mon mémoire est la problématique du plurilinguisme en Confédération suisse. Dans ce pays, nous distinguons des langues nationales et des langues officielles. Concernant les langues nationales, il n'y a pas de doutes : l'allemand, le français, l'italien et le romanche. Mais ce sont les langues officielles qui peuvent déconcerter. Les langues officielles de la Confédération suisse sont l'allemand, le français et l'italien. Par contre, le romanche fait fonction d'une langue officielle lorsque la Confédération a recours aux gens parlant cette langue.

Dans un pays tellement diversifié quant aux langues, il est nécessaire de leur définir un cadre juridique d'emploi. Illustrer ce cadre et présenter un usage linguistique quotidien, c'est l'objectif de ce mémoire. L'hypothèse de ce mémoire est celle-ci : est-ce que toutes les langues suisses sont strictement égales ? Ne sont pas l'italien et surtout le romanche opprimées pour cause de leur représentation minoritaire ?

Le premier chapitre a pour but de révéler un peu l'histoire de la Confédération Suisse. Il explique brièvement le fait que la Suisse soit passé d'une langue à quatre aujourd'hui. La deuxième partie de ce chapitre présente les données essentielles sur la Confédération et explique le principe de territorialité linguistique qui est un principe fondamental en Suisse.

Le deuxième chapitre de mon mémoire a pour objectif de décrire l'organisation administrative en Confédération Suisse qui est très différente de celle de la République Tchèque. En Suisse, nous pouvons trouver des cantons et des communes qui ont tous les deux de larges niveaux de compétences. Par exemple, ce sont les cantons (ou même les communes) qui décident de la langue officielle utilisée sur leur territoire.

Ensuite, nous nous focalisons sur la répartition des pouvoirs, le pouvoir législatif où nous découvrons les négociations parlementaires dans les cantons plurilinguistiques, le pouvoir exécutif et le pouvoir judiciaire. Dans ce cadre, je décris également la répartition des pouvoirs du point de vue de plurilinguisme.

Les chapitres 4 et 5 sont le noyau de ce mémoire. Le chapitre 4 se voue à la législation qui s'occupe du plurilinguisme. Je commence la liste des importantes prescriptions juridiques par la loi clé, la Constitution de la Confédération suisse qui fixe les langues nationales et officielles. Puis je présente deux autres lois que je trouve intéressantes. C'est surtout la Loi fédérale sur les langues nationales

et la compréhension entre les communautés linguistiques qui joue un rôle essentiel dans le contexte du plurilinguisme en Suisse.

Le dernier chapitre de ce mémoire est consacré au plurilinguisme dans la vie quotidienne. Les habitants de la Confédération Suisse doivent régler le phénomène du plurilinguisme chaque jour donc je présente l'usage des langues dans le domaine de l'éducation, des procédures judiciaires et de la communication avec l'administration fédérale et cantonale.

En Suisse, on enseigne dans la langue du canton. S'il s'agit d'un canton bilingue ou trilingue, la situation diffère parce que c'est le moment où il faut penser au principe de territorialité disant que chaque territoire a sa propre langue, donc les deux langues ne se mélangent jamais. Dans le cas d'un canton plurilingue, on emploie la langue du territoire. Quant à l'enseignement de la deuxième langue, c'est normalement l'allemand pour les cantons francophones et pour la partie italophone et la partie romanche du canton des Grisons et le français pour les cantons alémaniques. Donc nous pouvons remarquer que le romanche ne s'utilise comme deuxième langue nulle part.

Concernant la langue des procédures judiciaires, on utilise la langue commune pour les deux parties d'un procès. Dans le cas de langues différentes, on emploie celle de l'accusé. Le Tribunal fédéral est la Cour d'appel pour la plupart des procès. Cette instance utilise la langue dans laquelle le litige a déjà été discuté. Toutes les quatre langues de la Confédération suisse sont égales devant les tribunaux.

Le chapitre consacré à l'emploi d'une langue lors de la communication avec les organes d'administration nous dit que le romanche n'est pas autorisé pour cette communication. Les Suisses peuvent s'adresser aux organes fédéraux en allemand, en français et en italien, les organes doivent répondre ensuite en langue utilisée par le citoyen.

En vertu des faits que je présente dans ce mémoire, je trouve que l'italien et surtout le romanche ne sont pas au même niveau que l'allemand et le français. Je crois qu'il y a des domaines (comme la deuxième langue enseignée ou la communication avec les organes d'administration) qui ont besoin de modifications juridiques dans le but de rendre les quatre langues égales les unes par rapport aux autres.

9 GLOSÁŘ

Pro svou bakalářskou práci jsem vypracovala francouzsko-český glosář, do něhož jsem zařadila pojmy týkající se problematiky multilingvismu ve Švýcarské konfederaci. Jedná se však výhradně o výrazy a obraty, které se vyskytují v této práci.

Výrazy jsem utřídila alfabetycky, podle francouzských pojmů.

Francouzský výraz	Český výraz
L'acte	Úřední protokol
L'administration -L'administration cantonale -L'administration fédérale	Správa -Kantonální správa -Spolková správa
L'allemand standard	Německá němčina
L'assemblée -L'assemblée communale -L'assemblée fédérale -L'assemblée fédérale, Chambres réunies	Shromáždění -Obecní shromáždění -Spolkové shromáždění -Zasedání obou komor parlamentu
L'autorisation d'établissement	Povolení k usazení
Le canton	Kanton
Le code -Le Code de procédure pénale -Le Code de procédure civile	Sbírka zákonů, zákoník -Trestní řád -Občanský soudní řád
La commune	Obec
Le concept-cadre relatif à l'encouragement des connaissances linguistiques	Plán na povzbuzení jazykových znalostí
La confédération	Spolek, konfederace

<p>Le conseil</p> <ul style="list-style-type: none"> -Le conseil communal -Le conseil d'État -Le conseil des États -Le conseil fédéral -Le conseil national 	<p>Rada</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obecní rada - Rada státu -Rada států -Spolková rada -Národní rada
La Constitution fédérale de la Confédération suisse	Ústava Švýcarské konfederace
Le décret relatif à l'organisation et au règlement judiciaire	Dekret o soudní organizaci a soudním vyrovnání
La deuxième langue national	Druhý (vyučovaný) jazyk
L'enseignement des langues à l'école obligatoire : stratégie de la CDIP et programme de travail pour la coordination à l'échelle nationale	Plán na výuku jazyků na základních školách ve Švýcarské konfederaci
Le gouvernement	Vláda
Le Chancelier de la Confédération	Kancléř
La Chancellerie fédérale	Spolkové kancléřství
L' Institut fédéral de la propriété intellectuelle	Spolkový úřad duševního vlastnictví
Les Instructions du Conseil fédéral concernant la promotion du plurilinguisme dans l'administration fédérale	Instrukce Spolkové rady týkající se podpory multilingvismu ve státní správě
<p>La Loi</p> <ul style="list-style-type: none"> - La Loi fédérale sur les aides financières pour la sauvegarde et la promotion des langues et des cultures romanche et italienne - La Loi fédérale sur les étrangers -La Loi fédérale sur les langues nationales et la compréhension entre les communautés linguistiques -La Loi sur l'école obligatoire 	<p>Zákon</p> <ul style="list-style-type: none"> -Zákon o finanční pomoci na ochranu a podporu rétorománského a italského jazyka a kultury - Zákon o cizincích -Zákon o národních jazycích a porozumění mezi jazykovými skupinami -Zákon o povinné školní docházce

<ul style="list-style-type: none"> -La Loi sur les écoles publiques -La Loi sur la justice administrative -La Loi sur les langues du canton des Grisons -La Loi sur les publications officielles -Loi sur le Tribunal fédéral 	<ul style="list-style-type: none"> -Zákon o veřejných školách - Zákon o správním právu - Zákon o jazycích kantonu Graubünden -Zákon o úředních publikacích -Zákon o Spolkovém soudu
<p>L'Office</p> <ul style="list-style-type: none"> - L' Office fédéral de la statistique - L' Office fédéral des migrations 	<p>Úřad</p> <ul style="list-style-type: none"> - Národní statistický úřad - Národní úřad migrace
L' Ordonnance sur l'intégration des étrangers	Nařízení o integraci cizinců
Le Parlement	Parlament
Le Président de la Confédération	Prezident
La recommandation	Doporučení
Le siège	Křeslo, místo
<p>Le tribunal</p> <ul style="list-style-type: none"> - Le Tribunal cantonal - Le Tribunal fédéral 	<p>Soud</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kantonální soud - Spolkový soud

10 ZDROJE

Knihy

Kolektiv autorů: *Akademický slovník cizích slov*. Praha: ACADEMIA, 1998. ISBN 80-200-0982-5

Kolektiv autorů : *Confédération en bref 2012*. La Chancellerie fédérale. [online]. Dostupné na: <http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=fr>

SCHMID, C. : *Conflict and consensus in Switzerland*. University of California Press, 1981. ISBN 0-520-04079-1

Kolektiv autorů : *Ilustrovaný encyklopedický slovník* III.díl. Praha: ACADEMIA, 1982.

Kolektiv autorů : *Mémento statistique de la Suisse 2012*, Neuchâtel, 2012. ISBN 978-3-303-00458-6 [online]. Dostupné na : <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/fr/index/themen/00/01/blank/02.html>

BLAHOŽ, J., BALÁŠ, V., KLÍMA, K. : *Srovnávací ústavní právo*. 4.přepřacované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. ISBN 978-80-7357-6295

SCHLÄPFER, R. (ed.): *La Suisse aux quatre langues*. Genève: Zoé, 1985. ISBN 2-88182-004-2

ELMIGER, D., FORSTER, S. : *La Suisse face à ses langues: histoire et politique du plurilinguisme, situation actuelle de l'enseignement des langues*. Neuchâtel: Institut de recherche et de documentation pédagogique (IRD), 2005. ISBN 3-7941-3312-9

JEŘÁBEK, M. : *Švýcarsko : Polopřímá demokracie – konsenzus, efektivita, stabilita*. V knize : DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. : *Základní modely demokratických systémů* (komparace politických systémů). Praha: Oeconomia, 2008. ISBN 978-80-245-1357-7

Internetové zdroje

L'aménagement linguistique dans le monde. Suisse.

Jaques Leclerc, membre associé au Trésor de la langue française au Québec.

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/suisse.htm>

Dicertion de l'instruction publique. Enseignement biligue dans le district de Bienne: phase d'accompagnement.

http://www.erz.be.ch/erz/fr/index/direktion/organisation/generalsekretariat/bildungsplanung_und-evaluation/projets_en_cours/enseignement_bilingue.html

La Chancellerie fédérale. Corina Casanova, chancelière de la Confédération.

<http://www.bk.admin.ch/org/chanc/00321/index.html?lang=fr>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Podpora vícejazyčnosti v Evropě.

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/podpora-vicejazycnosti-v-evrope>

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Švýcarsko.

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svycarsko/

Office fédéral des migrations. Langue.

<http://www.bfm.admin.ch/content/bfm/fr/home/themen/integration/themen/sprache.html>

Office fédérale de la statistique. Population – les principaux chiffres.

<http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/fr/index/themen/01/01/key.html>

Web du Conseil supérieur de la langue française. François Dessemontet : Le droit des langues en Suisse.

http://www.cslf.gouv.qc.ca/bibliotheque-virtuelle/publication.html/?tx_igcpcplus_pi4%5bfile%5d=publications/pubd115/d115ch4.html

Právní předpisy

Le Code de procédure civile du canton du Valais

Le Code de procédure pénale du canton du Valais

Le Concept-cadre relatif à l'encouragement des connaissances linguistiques

La Constitution fédérale de la Confédération suisse

Le Décret relatif à l'organisation et au règlement judiciaire

L'Enseignement des langues à l'école obligatoire: stratégie de la CDIP et programme de travail pour la coordination à l'échelle nationale

Les Instructions du Conseil fédéral concernant la promotion du plurilinguisme dans l'administration fédérale

La Loi fédérale sur les aides financières pour la sauvegarde et la promotion des langues et des cultures romanche et italienne

La Loi fédérale sur les étrangers

La Loi fédérale sur les langues nationales et la compréhension entre les communautés linguistiques

La Loi sur l'école obligatoire

La Loi sur les écoles publiques

La Loi sur la justice administrative

La Loi sur les langues du canton des Grisons

La Loi sur les publications officielles

La Loi sur le Tribunal fédéral

L'Ordonnance sur l'intégration des étrangers

Zákon o pobytu cizinců na území České republiky